

VŠB - Technická univerzita Ostrava
Fakulta metalurgie a materiálového inženýrství
Katedra ekonomiky a managementu v metalurgii

Analýza podnikatelských subjektů v Moravskoslezském kraji

The Analysis of Business Entities the Moravian Silesian Region

Student:

Jaroslava Novotná

Vedoucí bakalářské práce:

Ing. Andrea Sikorová, Ph.D.

Ostrava 2011

Zadání bakalářské práce

Student: **Jaroslava Novotná**

Studijní program: B3922 Ekonomika a řízení průmyslových systémů

Studijní obor: 6208R123 Ekonomika a management v průmyslu

Téma: **Analýza podnikatelských subjektů v Moravskoslezském kraji**
The Analysis of Business Entities the Moravian Silesian Region

Zásady pro vypracování:

- specifikujte tržní prostředí v Moravskoslezském kraji,
- zmapujte počet malých a středních podnikatelů a jejich zaměření na podnikatelskou činnost,
- prozkoumejte zda v Moravskoslezském kraji lze nalézt tržní mezeru a v jaké oblasti,
- zhodnoťte teoretické názory a stanoviska na zadanou problematiku a uveďte vlastní názor podložený argumenty na danou problematiku.

Seznam doporučené odborné literatury:

1. VEBER, J.; SRPOVÁ, J. a kol. Podnikání malé a střední firmy. Praha: Grada Publishing a.s. 2008.
2. KOTLER, P.; KELLER, K. L. Marketing management. Praha: Grada Publishing a.s., 2007.
3. KOZEL, R. Moderní marketingový výzkum. Praha: Grada Publishing a.s., 2006.

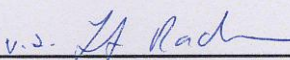
Formální náležitosti a rozsah bakalářské práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

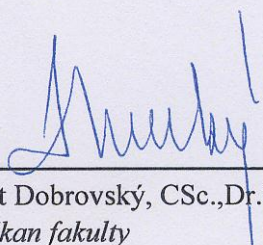
Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Andrea Sikorová, Ph.D.**

Datum zadání: 30.11.2010

Datum odevzdání: 29.04.2011

prof. Ing. Ivo Janík, CSc.
vedoucí katedry

prof. Ing. Ludovít Dobrovský, CSc., Dr.h.c.
děkan fakulty

Zásady pro vypracování bakalářské práce

I.

Bakalářskou prací (dále jen BP) se ověřují vědomosti a dovednosti, které student získal během studia, a jeho schopnosti využívat je při řešení teoretických i praktických problémů.

II.

Uspořádání bakalářské práce:

1. Titulní list	5. Obsah BP
2. Zásady pro vypracování BP	6. Textová část BP
3. Prohlášení + místopřísežné prohlášení	7. Seznam použité literatury
4. Abstrakt + klíčová slova česky a anglicky	8. Přílohy

ad 1) Titulním listem je originál zadání BP, který student obdrží na své oborové katedře.

ad 2) Tyto „Zásady pro vypracování bakalářské práce“ následují za titulním listem.

ad 3) Prohlášení + místopřísežné prohlášení napsané na zvláštním listě (student jej obdrží na své oborové katedře) a vlastnoručně podepsané studentem s uvedením data odevzdání BP. *V případě, že BP vychází ze spolupráce s jinými právníky a fyzickými osobami a obsahuje citlivé údaje, je na zvláštním listě vloženo prohlášení spolupracující právníké nebo fyzické osoby o souhlasu se zveřejněním BP.*

ad 4) Abstrakt a klíčová slova jsou uvedena na zvláštním listě česky a anglicky v rozsahu max. 1 strany pro obě jazykové verze.

ad 5) Obsah BP se uvádí na zvláštním listě. Zahrnuje názvy všech očíslovaných kapitol, podkapitol a statí textové části BP, odkaz na seznam příloh a seznam použité literatury, s uvedením příslušné stránky. Předpokládá se desetinné číslování.

ad 6) Textová část BP obvykle zahrnuje:

- Úvod, obsahující charakteristiku řešeného problému a cíle jeho řešení v souladu se zadáním BP;
- Vlastní rozpracování BP (včetně obrázků, tabulek, výpočtů) s dílčími závěry, vhodně členěné do kapitol a podkapitol podle povahy problému;
- Závěr, obsahující celkové hodnocení výsledků BP z hlediska stanoveného zadání.

BP nemusí obsahovat experimentální (aplikační) část.

BP bude zpracována v rozsahu min. 25 stran (včetně obsahu a seznamu použité literatury).

Text musí být napsán vhodným textovým editorem počítače po jedné straně bílého nelesklého papíru formátu A4 při respektování následující **doporučené** úpravy - písmo Times New Roman (nebo podobné) 12b; řádkování 1,5; okraje – horní, dolní – 2,5 cm, levý – 3 cm, pravý 2 cm. Fotografie, schémata, obrázky, tabulky musí být očíslovány a musí na ně být v textu poukázáno. Budou zařazeny průběžně v textu, pouze je-li to nezbytně nutné, jako přílohy (viz ad 8).

Odborná terminologie práce musí odpovídat platným normám. Všechny výpočty musí být přehledně uspořádány tak, aby každý odborník byl schopen přezkoušet jejich správnost.

U vzorců, údajů a hodnot převzatých z odborné literatury nebo z praxe musí být uveden jejich pramen - u literatury citován číselným odkazem (v hranatých závorkách) na seznam použité literatury.

Nedostatky ve způsobu vyjadřování, nedostatky gramatické, neopravené chyby v textu mohou snížit klasifikaci práce.

ad 7) BP bude obsahovat alespoň 10 literárních odkazů, z toho nejméně 3 v některém ze světových jazyků.

Seznam použité literatury se píše na zvláštním listě. **Citaci literatury je nutno uvádět důsledně v souladu s ČSN ISO 690.** Na práce uvedené v seznamu použité literatury musí být uveden odkaz v textu BP.

ad 8) Přílohy budou obsahovat jen ty části (speciální výpočty, zdrojové texty programů aj.), které nelze vhodně včlenit do vlastní textové části, např. z důvodu ztráty srozumitelnosti.

III.

Bakalářskou práci student odevzdá ve dvou knihařsky svázaných vyhotoveních, pokud katedra garantující studijní obor neurčí jiný počet. Vnější desky budou označeny takto:

nahoře: *Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava*
Fakulta metalurgie a materiálového inženýrství
Katedra

uprostřed: *BAKALÁŘSKÁ PRÁCE*

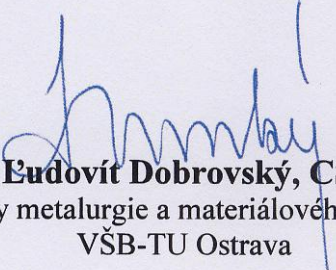
dole: *Rok* *Jméno a příjmení*

Kromě těchto dvou knihařsky svázaných výtisků odevzdá student kompletní práci také v elektronické formě do IS EDISON včetně abstraktu a klíčových slov v češtině a angličtině.

IV.

Bakalářská práce, která neodpovídá těmto zásadám, nemůže být přijata k obhajobě. Tyto zásady jsou závazné pro studenty všech studijních programů a forem bakalářského studia fakulty metalurgie a materiálového inženýrství Vysoké školy báňské – Technické univerzity Ostrava od akademického roku 2009/2010.

Ostrava 30. 11. 2010

Prof. Ing. Eudovít Dobrovský, CSc., Dr.h.c.
děkan fakulty metalurgie a materiálového inženýrství
VŠB-TU Ostrava

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že

- jsem byl(a) seznámen(a) s tím, že na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. - autorský zákon, zejména §35 - užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního (§60 - školní dílo);
- беру на ведо́мí, že Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB - TUO) má právo nevýdělečně ke své vnitřní potřebě bakalářskou práci užít (§35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že bakalářská práce bude archivována v elektronické formě v databázi Ústřední knihovny VŠB - TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího bakalářské práce. Souhlasím s tím, že údaje o bakalářské práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB - TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu §12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo - bakalářskou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB - TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB - TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- беру на ведо́мí, že odevzdáním své bakalářské práce souhlasím s jejím zveřejněním podle zákona č. 111/1998Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (Zákon o vysokých školách) bez ohledu na výsledek její obhajoby.

Místopřísežně prohlašuji, že jsem celou bakalářskou práci vypracoval(a) samostatně.

V Ostravě 28.4.2011

.....
podpis (jméno a příjmení studenta)

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych na tomto místě poděkovala své vedoucí bakalářské práce paní Ing. Andrei Sikorové, Ph.D. za čas a trpělivost, kterou mi věnovala při konzultacích a za praktické připomínky a rady, kterými přispěla k vypracování této práce.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce je zaměřena na podnikatelské subjekty v Moravskoslezském kraji. První část je věnována historickému vývoji tohoto regionu se zaměřením na analýzu struktury průmyslu. Zde je kladen důraz na průběh privatizace těžkého průmyslu a dopad na zaměstnanost. Také je provedena analýza podnikatelských subjektů a jejich vlivu na tržní prostředí. Druhá část je zaměřena na vyhodnocení názoru podnikatelské sféry na řadu otázek ve třech oblastech - personální, marketingu a investičního zaměření. Odpovědi byly získány prostřednictvím dotazníku a jsou postupně analyzovány. Poslední část je věnována specifikaci možných tržních mezer. Následuje vlastní doporučení, které tržní mezery lze využít, jaké podpůrné prostředky použít. Na závěr je shrnuto plnění úkolů ze zadání bakalářské práce.

Klíčová slova

Region, podnikatel, trh, tržní mezera, struktura průmyslu, státní podpora, nezaměstnanost, privatizace, výroba, inovace.

ABSTRACT

My Bachelor Degree Thesis is focused on business entities in the Moravian Silesian Region. Its first section deals with the historical development of our region, focussing on an industrial structure analysis. Section one describes namely the privatisation process and its course in heavy industry enterprises and its impact on the employment rate. We have analyzed business entities and their influence on the market environment. Section two is focused on the evaluation of entrepreneurs' opinions on many issues covering the following three areas: personnel, marketing and investment strategy. Responses collected through a questionnaire were analyzed then. The last section (section three) provides the specification of potential market gaps. It is followed by recommendations concerning market gaps which could be covered and relevant support tools which could be applied. The conclusion summarizes tasks set up in the scope specification for this Bachelor Degree Thesis and their fulfilment.

Key words

Region, entrepreneur, market, market gap, industrial structure, government support, unemployment, privatisation, innovations.

ÚVOD	1
1 Tržní prostředí v Moravskoslezském kraji.....	2
1.1 Životní prostředí	3
1.2 Trh práce	4
1.3 Firemní konkurence.....	5
1.3.1 Historie Ostravské průmyslové aglomerace.....	5
1.3.2 Restrukturalizace hutního průmyslu po roce 1989.....	8
1.3.3 Vývoj nezaměstnanosti a průměrných mezd.....	10
1.4 Dopravní obslužnost.....	11
1.4.1 Ostatní doprava	13
1.5 Zajištění energií.....	13
1.5.1 Zásobování plynem	14
1.5.2 Telekomunikace a ICT infrastruktura.....	14
2 Malí a střední podnikatelé.....	16
2.1 Současná ekonomická situace	19
3 Dotazníkové šetření	22
3.1 Dotazník	22
3.2 Vyhodnocení dotazníku.....	23
3.3 Personální údaje.....	24
3.3.1 Vývoj zaměstnanosti.....	25
3.3.2 Vývoj kvalifikace	26
3.4 Marketingové záměry.....	26
3.4.1 Vývoj výroby	27
3.4.2 Vývoj inovace.....	27
3.4.3 Vývoj počtu zákazníků.....	28
3.4.4 Ceny vstupů a produktů.....	28
3.4.5 Expanze firem.....	29
3.4.6 Expanze do jiných oborů	30
3.5 Předpokládané investice.....	30
3.5.1 Výrobní investice	30
3.5.2 Inovační investice	31
3.5.3 Ekologické investice	32
3.6 Výsledek průzkumu	32

4	<i>Analýza tržních mezer</i>	34
4.1	<i>Teoretická stanoviska</i>	34
4.2	<i>Stanovisko k tržním mezerám</i>	35
 <i>Závěr</i>		 38
<i>Seznam použité literatury</i>		39
<i>Seznam zkratek</i>		
<i>Přílohy</i>		

ÚVOD

Téma pro bakalářskou práci „Analýza podnikatelských subjektů v Moravskoslezském kraji“ mě zaujalo svým rozsáhlým zaměřením, které se ve všech směrech dotýká nejen mé osoby, ale všech občanů tohoto kraje. Podnikatelská aktivita totiž výrazně ovlivňuje naši životní úroveň, my občané tohoto kraje svými dovednostmi také přímo napomáháme dalšímu nejen ekonomickému rozvoji tohoto regionu.

Podle mého názoru je nezbytně nutné, abychom ve všech oborech naší činnosti, které přímo či nepřímo ovlivňují ekonomiku regionu, aktivně napomáhali hledat další možnosti, jak náš region dále a hlavně rychleji rozvíjet.

Cílem mé bakalářské práce bylo vypracovat můj osobní názor na možnosti dalšího ekonomického rozvoje Moravskoslezského kraje, a to především prostřednictvím analýzy podnikatelských subjektů a specifikace případné tržní mezery.

Objektem bakalářské práce jsou podnikatelské subjekty Moravskoslezského kraje, tam kde jsem se domnívala, že je to nutné, využila jsem informace platné pro celou Českou republiku. Abych alespoň částečně při řešení úkolů v rámci své práce mohla komunikovat s podnikatelskou sférou, oslovila jsem firmy formou dotazníku.

V prvních kapitolách jsem provedla teoretickou analýzu historického vývoje ekonomiky kraje prakticky až do období, kdy byly dokončeny rozhodující privatizační procesy. Současně jsem se zabývala významnými faktory, které utvářely tržní prostředí. Do popředí jsem postavila problematiku životního prostředí, neboť právě nutnost zlepšit zejména ovzduší na Ostravsku je a bude limitujícím činitelem dalšího rozvoje všech technologií těžkého průmyslu, které jsou stále dominantou v ekonomice regionu. Upozornila jsem na problematiku trvale vysoké nezaměstnanosti a s tím související zejména nižší vzdělanosti v dělnických profesích. Závěrem této části jsem charakterizovala hlavní průmyslové pilíře ekonomiky včetně zmapování podnikatelských subjektů a možných tržních mezer.

V druhé části jsem se věnovala analýze dotazníku, tedy analýze názoru respondentů na řadu otázek ve třech oblastech – personální, marketingu a dalšího investičního zaměření. Současně jsem provedla částečné porovnání s obdobným průzkumem avšak na republikové úrovni.

V třetí závěrečné části jsem zhodnotila teoretické názory a stanoviska na zadanou problematiku a vypracovala svůj vlastní názor podložený argumenty.

1 Tržní prostředí v Moravskoslezském kraji

V České republice se problematika systematického zaměření na zlepšování podmínek podnikání z pohledu regionálního rozvoje dostává do popředí zájmu politiků a odborníků různých profesí až od druhé poloviny 90-tých let [1]. Podstatným důvodem pro okrajové postavení regionů i pro malý zájem o výsledky regionálního výzkumu byla především mimořádně nízká míra nezaměstnanosti v tomto období, neboť právě míra nezaměstnanosti je považována za jeden z nejvýznamnějších indikátorů regionálních problémů.

Bakalářská práce se zaměřuje na analýzu podnikatelských subjektů v Moravskoslezském kraji. Moravskoslezský kraj je zde vymezen jako region. V rámci tohoto kraje však existují rozdíly mezi jednotlivými oblastmi tzv. mikroregiony (např. ostravská aglomerace má průmyslový charakter zcela odlišný od podnikatelské základny Jesenicka). Pojem region je však velmi neurčitý. V literatuře je používána definice, že region je oblast, pruh země, prostor, místo, která má více či méně jasně stanovené hranice nebo určité vlastnosti [1]. Hranice regionů jsou většinou tvořeny přírodními hranicemi (řeky, hory), historickými (bývalá knížectví, království) nebo administrativními [4]. Právě definice regionu jako oblasti administrativně stanovenou je použita v této práci, tedy Moravskoslezský kraj (dále jen MSK) je chápán jako region (hranice vymezeny na schématu č. 1), a to i přes všechny rozdíly mezi jednotlivými částmi tohoto kraje. Předmětem analýzy tržního prostředí MSK musí být celý jeho prostor vymezený administrativními hranicemi.

Schéma 1 – 1 Hranice Moravskoslezského kraje včetně okresů¹

¹ KOLEKTIV; Program rozvoje územního obvodu Moravskoslezského kraje 2001 – 2004. Ostrava: Odbor regionálního rozvoje Krajského úřadu Moravskoslezského kraje.

Dokonale tržní prostředí je však spíše modelovou záležitostí než realitou v ekonomice. Nicméně má obrovský význam pro pochopení podstaty fungování trhu a ve výkladu není důvod dokonalou konkurenci pomíjet. Struktura reálného trhu má však blíže k případu, který ekonomové nazývají nedokonalou konkurencí [2]. Rozdíl je zejména v tom, že v dokonalé konkurenci cena vzniká na trhu jakoby nezávisle na přáních a snahách jednotlivých firem, jako společná výslednice mezi jejich jednáním v nabídce a jednáním spotřebitelů v poptávce. V nedokonalé konkurenci mají firmy větší možnost, aby zvláště v důsledku své ekonomické síly určitým způsobem ovlivňovaly tržní cenu, resp. získávaly dodatečné výhody ve svůj prospěch.

V této části práce jsem se zaměřila na specifikaci tržního prostředí pro podnikatelské subjekty zejména na základě těchto dílčích analýz:

- a) kvality životního prostředí,
- b) trhu práce – vzdělanost pracovní síly, její mobilita,
- c) firemní konkurence,
- d) dopravní obslužnosti,
- e) zajištění energií,
- f) kvality životního prostředí.

1.1 Životní prostředí

MSK patří z hlediska kvality životního prostředí mezi nejzatíženější oblasti v České republice. Postiženy jsou všechny složky životního prostředí, ale nejzávažnější je velkoplošné poškození krajiny těžbou uhlí (důlní poklesy), kontaminace horninového prostředí a podzemních vod v důsledku průmyslové činnosti (staré ekologické zátěže), znečištění povrchových vod a znečištění ovzduší z dopravy a ze stacionárních zdrojů. Stav životního prostředí kraje je determinován rozdílným přírodním charakterem i odlišným ekonomickým vývojem jeho jednotlivých oblastí. Nejzávažnější dopady na životní prostředí se koncentrují do střední a severovýchodní části kraje (Ostravsko, Karvinsko, Třinecko) [8]. Na druhé straně jsou součástí MSK také území s významnými a cennými přírodními zvláštnostmi, chráněnými v rámci tří velkoplošných chráněných krajinných oblastí (CHKO Jeseníky, Beskydy a Poodří), které zaujímají téměř pětinu rozlohy kraje a řady málo plošných zvlášť chráněných území (ZCHÚ). Na základě odhadu zdravotních rizik vyplývá [14], že ovzduší v Ostravě znečištěné prachem – zejména v kategorii PM_{10} se výrazně podílí např. na případy symptomů dolních cest dýchacích u dětí. Z uvedených podkladů zveřejněných

na konferenci [14],[11] jsem došla k názoru, že tržní prostředí v průmyslové části MSK bude vlivem stávajícího špatného životního prostředí regulováno těmito faktory:

- a) projekty, které budou doprovázeny zvýšeným podílem produkce prachu, nemusí být akceptovány ze strany veřejnoprávních orgánů (týká se to samozřejmě i chemických látek),
- b) lze očekávat, že navyšování výroby u již stávajících výrobních kapacit bude muset být doprovázeno pravděpodobně menšími či většími rekonstrukcemi zajišťujícími pozitivní dopad na životní prostředí.

Další rozvoj podnikatelských aktivit tedy bude hodně regulován přísnějšími pravidly v oblasti ochrany životního prostředí. Tato přísnější pravidla budou omezovat další kvantitativní rozvoj zejména hutního, důlního a chemického průmyslu.

1.2 Trh práce

Jedním ze základních charakteristik trhu práce je ohodnocení úrovně vzdělání obyvatelstva. Při porovnání vzdělanostní struktury jednotlivých okresů se objevují značné rozdíly. Okres Ostrava-město se jako jediný v České republice vyznačuje nadprůměrným zastoupením osob se základním a nezjištěným vzděláním i vyšším odborným a vysokoškolským vzděláním, ale podprůměrným podílem osob vyučených, se středním odborným vzděláním bez maturity a úplným středoškolským vzděláním. Zdejší neobvyklá vzdělanostní struktura souvisí s průmyslovou skladbou Ostravska a z ní vyplývajících nároků na kvalifikaci pracovní síly. Podíl obyvatelstva ve věku nad 15 let se základním vzděláním včetně neukončeného se snížil v minulosti u mužů z 26,2 % na 17,8 % a u žen ze 43,7 % na 32,2 % [13]. Velmi příznivým ukazatelem je rovněž to, že podíl obyvatel s vysokoškolským vzděláním se zvýšil o 1,4 procentního bodu u mužů, resp. o 1,9 u žen.

Dalšími zajímavými informacemi jsou údaje o zaměstnanosti. V kraji bylo ke konci roku 2004 zaměstnáno přes 407 tisíc osob [13]. Počet evidovaných uchazečů o zaměstnání u Úřadů práce v Moravskoslezském kraji k 31. 12. 2005 činil 96 528 osob, a to z celkového počtu 404 800 uchazečů v rámci celé České republiky, což znamená, že plná čtvrtina všech nezaměstnaných v ČR byla z našeho kraje. Zvýšení zaměstnanosti tudíž představuje v Moravskoslezském kraji dlouhodobě klíčový úkol mimořádné důležitosti. Např. míra nezaměstnanosti v ČR koncem roku 2005 činila 8,8 %, avšak **v MSK až 19%**. Tradičně největší nezaměstnanost byla v okresech Most (21,1 %) a Karviná (18,6 %), dále pak

v okresech Jeseník (16,8 %), Teplice (16,7 %), Bruntál (15,9 %). Nad hranici 15 % se dostala nezaměstnanost také v okresech Chomutov a Hodonín. Dále na jedno volné pracovní místo připadalo na konci roku 2005 v průměru 9,8 uchazeče, z toho nejvíce v okresech Karviná (78,1), Most (51,7) a Bruntál (51,6).

Jaká je situace nyní? MSK je nadále na vysoké míře nezaměstnanosti s 12,0% předposlední v ČR (v Praze je v 03-2011 nezaměstnanost 4,1%), nutno však ocenit pokles nezaměstnanosti od roku 2005 k současnosti. Domnívám se, že na základě této krátké analýzy (a bližším studiem uvedených materiálů) mohu předpokládat:

- a) stále vysoká nezaměstnanost pracovní síly úzce souvisí s její relativně nižší vzdělaností,
- b) nižší vzdělanost zase bude ovlivněna strukturou průmyslu - tedy hutního a důlního s vysokým podílem manuální práce v těžkých pracovních podmínkách, ale relativně vyšší mzdou (výše mzdy je však hodně ovlivněna příplatky za směnnost, karcinogenní prostředí, prach atd.).

Další rozvoj podnikatelských aktivit zejména v těch segmentech, které z hlediska ochrany životního prostředí budou podporovány – např. technologie typu high-tech, bude muset být podporován rychlejším růstem vzdělanosti obyvatelstva tohoto kraje.

1.3 Firemní konkurence

Severní Morava a Slezsko jsou často charakterizovány jako průmyslová oblast s velkým historickým zatížením těžkého průmyslu. Jaký vliv má tento fakt na firemní konkurenci, to je velmi důležité alespoň dílčím způsobem analyzovat.

1.3.1 Historie Ostravské průmyslové aglomerace

Význam Ostravska rostl již od počátku 19. století. Na rozdíl od jiných evropských oblastí mělo od počátku velký handicap v neexistenci blízkého zdroje železné rudy. Nutnost dovážet tuto surovinu od počátku vedla k vyšším nákladům, a tím tedy i nižší konkurenceschopnosti. Přesto se oblast, zejména od okamžiku napojení na železniční síť, prudce rozvíjela. Význam hutnictví pro celou oblast dokazuje i skutečnost, že v roce 1900 zaměstnávalo hornictví a hutnictví cca 50% obyvatelstva [12]. Podle odhadů se jedná o více jak 20% obyvatel regionu. Navazující kovozpracující průmysl zaměstnával dalších 15%.

Po vzniku samostatné ČSR v roce 1918 a po překonání poválečných problémů pokračoval tento region v prudkém rozvoji, k čemuž přispěla i situace, že ocel se v této době začala považovat za strategickou surovinu. S báňským a hutním průmyslem úzce souvisí i strojírenský průmysl, v tomto odvětví pracovalo v roce 1921 v ostravské oblasti 12504 osob, tj. 6,7% všech osob činných v průmyslu. Hornictví, hutnictví a zpracování kovů byla nosná průmyslová odvětví, která byla doplněna chemickým, stavebním a dřevařským průmyslem. Podíl ostatních průmyslových odvětví v ostravské průmyslové oblasti byl jen minimální. Již za druhé světové války se specializace na hutnictví zvýraznila. Tento trend pokračoval i po válce, jednoduše řečeno, za všech dřívějších politických systémů byla výroba oceli v tomto regionu považována za strategický výrobek a ovlivňovala tak plně region v charakteru průmyslu, demografickém vývoji, ale také v negativním vývoji životního prostředí, zdraví obyvatelstva atd. Dokladem tohoto vývoje je tab. 1.3.1.-1 [12], která zdůvodňuje historické zatížení regionu těžkým průmyslem.

Tab. 1.3.1 - 1 Průmyslová zaměstnanost Ostravského kraje v letech 1946 a 1949

Průmysl:	Počet osob zaměstnaných v průmyslu k 1.lednu		Podíl odvětví na zaměstnanosti v průmyslu 1.lednu v %	
	1946	1949	1946	1949
Báňský	47063	57019	33,9	34,3
Hutní	19779	35708	21,5	21,4
Kovodělný a strojírenský	28897	32684	19,8	19,7
ostatní	31031	41278	24,8	24,6
Průmysl-celkem	128716	168638	100,0	100,0

Zdroj : zpracováno dle: Vytiska, J. a kol. Ostravská průmyslová oblast v 1.polovině 20.století, Ostrava: Profil, 1973

Strategičnost oblasti lze dokumentovat i na zájmu státu o jeho ovládnutí. Zestátňování podniků po roce 1945 bylo právě zde nejvýznamnější. Na celém území tehdejšího Československa pracovalo v národních podnicích v roce 1946 61% všech průmyslových zaměstnanců. Na Ostravsku tento podíl přesahoval 90%. V poválečném Československu byl hutní průmysl rozvíjen především objemově. V letech 1949-1953 se objem průmyslové výroby zvýšil na dvojnásobek, z toho ve strojírenství téměř na trojnásobek.

Vznikala však řada disproporcí, jako například zaostávání výroby spotřebního zboží. V prvních letech se vývoj výroby oceli nelišil od ostatních průmyslových zemí. Později

ovšem tendence vytvořit z Československé republiky kovárnu východního bloku zakládaly velké rozvojové akce. Vybudované kolosy produkující tuny oceli byly pýchou státního hospodářství. Na hutní kombináty navazovaly desítky postavených strojírenských podniků. V důsledku investování do nárůstu kapacit výroby a objemu výroby nezbývaly prostředky na modernizaci výrobních zařízení. Díky tomu technická a ekonomická úroveň celku zaostávala.

Tab. 1.3.1 - 2 Československo 1937–1983, vývoj průmyslové výroby v procentech

Průmysl	1937	1948	1950	1960	1970	1980	1983
Paliv	100	128	143	317	516	687	679
Energetický	100	217	270	781	1557	2648	2768
Hutnictví	100	112	131	398	670	1003	1008
Strojírenství	100	123	179	816	1739	3596	4064
Chemický a gumárenský	100	166	226	957	2547	5429	5779
Stavebních hmot	100	113	136	598	986	1680	1686
Spotřební	100	102	126	264	419	695	736
Potravinářský	100	88	129	233	326	471	486
Průmysl celkem	100	108	142	402	719	1249	1326

Zdroj: Federální statistický úřad, Historická statistická ročenka ČSSR, Praha: SNTL, 1985

Systém direktivního plánovitého rozvoje zakládal rozvoj hutnictví na trvalém růstu objemu výroby oceli. Na rozdíl od západní Evropy, která reagovala na energetickou krizi tím, že měnila strukturu hospodářství rozvojem méně energeticky náročných výrob, hutnictví v ČSSR v 70. a 80. letech zvýšilo produkci výroby železa a oceli téměř o 1/3. Znamenalo to zvýšení dovozu rud, vysokou těžbu uhlí a zesílení ekologických dopadů na krajinu. Ve výrobě železa a oceli na 1 obyvatele stálo Československo ke konci 80. let na jednom z předních míst na světě. Hutnictví železa zaměstnávalo v té době téměř 170 tis. pracovníků (Federální statistický úřad, 1985).

K poklesu výroby začalo docházet až při přechodu státu na tržní ekonomiku. Dále se objevovaly další problémy vzniklé extenzivním způsobem výroby - vysoká náročnost na zdroje, nízká efektivnost jejich využití a klesající kvalita výroby.

Otázka „přezaměstnanosti“ v hutích na počátku devadesátých let byla dána zmíněnou výší výroby ve vazbě na možnosti umístění hutní produkce na našich a zahraničních trzích.

Výslednicí byla několikanásobně nižší produktivita ve srovnání se zahraničím. Snižování počtu pracovníků prakticky o 50% v 90-tých letech (viz tab. 1.3.1- 3) bylo tedy na jedné straně vyvoláváno snížením odbytu a výroby (ve všech dalších návaznostech - konkurenceschopnost, nová konstrukční řešení, kvalita, úspory v ocelárnách apod.), na straně druhé pak "vyčleňováním" nevýrobních, obslužných zařízení, provozů a přípravou na privatizaci nově strukturovaných výrobních jednotek.

Tab. 1.3.1 - 3 Výroba, počet pracovníků, produktivita práce v letech 1989-1997 v hutích

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Výroba zboží v b.c. (mil.Kč)	80,796	81,971	117,124	100,390	96,950	105,598	132,510	115,372	132,987
Prům. počet pracovníků	152,348	147,823	136,120	119,419	109,034	97,532	94,299	91,903	79,390
produktivita práce									
VZ (tis. Kč/prac.)	530	555	860	841	889	1083	1405	1255	1 675

Zdroj: Hutnictví železa a.s. - <http://www.hz.cz>

Po roce 1989 se ukázalo v plné nahotě, že odklon rozvoje našeho ocelářství od trendů a forem rozvoje ocelářství realizovaných v zemích Západní Evropy, ke kterému dochází po ropném šoku, tj. v sedmdesátých letech, nastolil z dnešního pohledu dlouhodobější problémy.

1.3.2 Restrukturalizace hutního průmyslu po roce 1989

Po roce 1992 byly zahájeny výrazné kroky k privatizaci hutních podniků v rámci kupónové privatizace [12], jak zachycuje tabulka č.1.3.2 - 1.

Tab. 1.3.2 – 1 Hutní podniky RSM v kupónové privatizaci

Podnik	Akcie v první vlně (v %)	Akcie v druhé vlně (v %)	Ve vlastnictví municipalit	Ve vlastnictví FNM k 1.3. 1995 (v %)*
Vítkovice a.s.	-	24	5	67,30
Nová Huť a.s.	-	22	6,5	68,25
Třinecké železářny a.s.	14	32,06	-	50,92
ŽDB Bohumín	-	96	-	0
Válcovny Plechu Frýdek Místek	-	45	-	51

* zbytek do 100 % se stal majetkem Restitučního fondu

Zdroj: Analýza státní politiky restrukturalizace hutního průmyslu v regionu Severní Moravy po roce 1989 - autoři Mach J., Skalický R., FSV Univerzity Karlovy, Praha červenec 2009

Stát, respektive vláda, nezanevřela ani na privatizaci. Přes zmíněnou účast hutních podniků v kupónové privatizaci měla vláda stále většinu ve velkých podnicích (viz tab. 1.3.2-1). V roce 1995 byla realizována privatizace Třineckých železáren. Tento podnik byl v regionu nejmodernější a nevyžadoval výrazné investice. Způsob prodeje se neobešel bez obviňování z korupce. Nicméně skutečností je, že v té době byly Třinecké železářny považovány za nejméně problémové české hutě. V případě Vítkovic a Nové huti byla situace problémovější právě pro očekávanou složitost restrukturalizace. Vítkovice a.s. byly také strojírenským podnikem a v Nové Huti právě probíhala finančně náročná investice. Stát se rozhodl pro, do té doby netradiční, metodu manažerské privatizace. Tato metoda spočívala v prodeji 1% akcií soukromé firmě. S tímto procentem byla spojena rozhodovací pravomoc a opce na koupi dalších až 15% v případě úspěšného dosažení vytčených kritérií, která spočívala hlavně v ekonomické úspěšnosti firmy. Vítkovice řídila firma RAFIS a Novou Huť firma Petrcile. Výsledkem privatizace bylo to, že stát, ačkoliv byl stále vlastníkem tří největších hutních podniků, se přestal zajímat o jejich řízení i restrukturalizaci. Ta tak nebyla státem koordinována.

Železářny a drátovny Bohumín (ŽDB), a.s. jsou dalším hutním podnikem. ŽDB byly celé zprivatizovány kupónovou metodou ve druhé vlně. Jako soukromá společnost procházela restrukturalizací sama a na vlastní náklady. V roce 2000 byla na firmu ŽDB vyhlášen konkurs, vláda se v tomto případě neangažovala. Další hutní výrobce, Válcovny plechu Frýdek-Místek, byl plně privatizován v přímém prodeji až roku 1998 prodejem Nové huti a.s..

Zde je nutno konstatovat, že ekonomická situace nenutila stát ani vedení podniků k rychlé restrukturalizaci. Komparační výhoda nižších výrobních nákladů dosahovat zisku i

při nižší produktivitě. Do roku 1996 také rostla poptávka po oceli v rámci ČR. Pro české hutě byla výhodná i světová konjunktura trhu s ocelí, která proběhla v roce 1994. Během tohoto období tedy naše hutě nenaznačovaly žádné velké problémy, ale také neprováděly některé nezbytné restrukturalizační kroky. Ve většině případů se vedení hutních podniků nechalo ekonomickými úspěchy zlákat k vysokým investicím. Vzhledem k tomu, že vláda odmítala odpovědnost za restrukturalizaci, byly tyto investice kryty komerčními úvěry. To ve svém důsledku vedlo k problémům v roce 1998 [12]. Na sklonku roku došlo ke krizi, během které se ceny hutnických výrobků propadly asi na polovinu. To pak zase vedlo k poklesu konkurenceschopnosti českých hutních výrobců, a tím i k finančním ztrátám. Neschopnost splácet úvěry zase způsobila pokles výrobního kapitálu, což opět zvýšilo propad výroby. Hutě se tak dostaly do uzavřeného kruhu, ze kterého jim musela pomoci až vláda.

Privatizace jednotlivých podniků pod řízením státu pak byla ukončena až v průběhu posledních 10-ti let.

Typické pro vývoj těžkého průmyslu bylo po roce 1989 to, že mělo opět stejné rysy, které do té doby tento obor v MSK formovaly:

- a) stát zasahoval jako vlastník významným způsobem do všech činností podniků až do jejich privatizace, ta byla ukončena až cca v polovině prvního desetiletí 21. století,
- b) stát však odmítl jakoukoli formou se podílet na restrukturalizaci hutí,
- c) zásahy státu byly zřejmě nejvíce motivovány především snahou o sociální smír a sociální přístup státu byl nejvíce zřetelný v období ekonomických krizí.

1.3.3 Vývoj nezaměstnanosti a průměrných mezd

Nezaměstnanost v Moravskoslezském kraji prudce vzrostla po roce 1996 v souvislosti s hospodářskou recesí a počátkem restrukturalizace těžkého průmyslu [9], tabulka 1.3.3-1. Současná nezaměstnanost dosahuje 10%.

Tab. 1.3.3 - 1 Míra nezaměstnanosti v Moravskoslezském kraji

ROK	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
MSK -	8,0 %	10,1 %	13,0 %	14,3 %	14,3 %	13,3 %	14,7 %	14,5 %
ČR -	4,8 %	6,5 %	8,7 %	8,8 %	8,1 %	7,3 %	7,8 %	8,3 %

Zdroj: ČSÚ

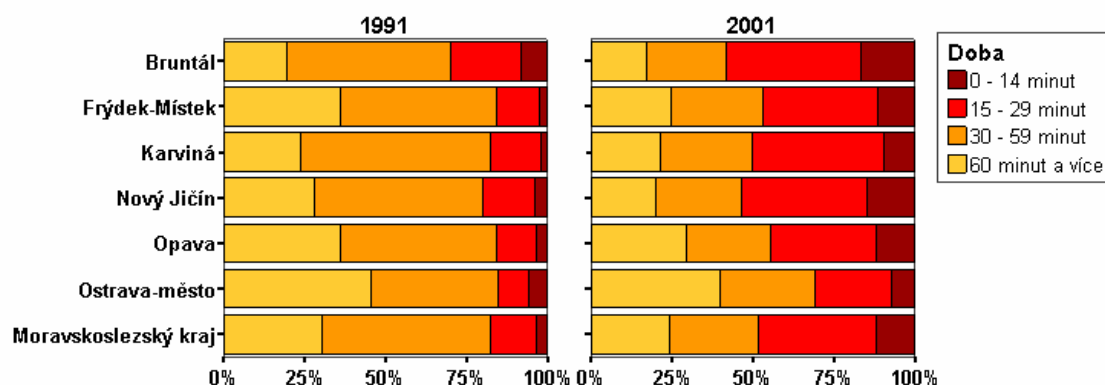
Průměrná mzda v Moravskoslezském kraji trvale rostla [9], nejvyšší přírůstky zaznamenaly platy managementu. Rostly rovněž příjmy administrativních pracovníků, ty však pomaleji. Nejmenší nárůst zaznamenaly mzdy manuálně pracujících. Mzdy manuálně pracujících nerostou natolik rychle, jak by umožňoval růst produktivity práce. Příčinou je vysoká nezaměstnanost v rámci této skupiny. Není proto možné naplno využít potenciál růstu produktivity práce k zvyšování životní úrovně obyvatel v MSK a její konvergenci k celorepublikové úrovni a průměru EU.

1.4 Dopravní obslužnost

Území MSK se vedle hlavního města Prahy a severních Čech vyznačuje největší koncentrací obyvatelstva a průmyslových aktivit v České republice. Území severní Moravy a Slezska je navíc svým charakterem předurčeno pro tranzitní charakter silniční i železniční dopravy ve směru severovýchod – jihozápad. Stávající komunikace jsou však často vedeny nevyhovujícím způsobem (přes centra obcí, v úzkém šířkovém uspořádání). Největší dřívější nedostatek kraje z hlediska dopravní infrastruktury- chybějící napojení na dálniční síť České republiky a sousedních zemí je již odstraněno, na druhé straně stále chybí moderní napojení na Polsko a Slovensko, s nimiž je kraj v přímém sousedství. Současně musím zdůraznit, že právě z výše uvedeného napojení na dálniční síť není pro tento region vše zachraňující.

V každodenní dopravě obyvatelstva za prací hraje rozhodující roli právě regionální infrastruktura. Ze shromážděných podkladů [7] vyplývá, že u zaměstnanců je tendence zkracovat dobu dopravy do zaměstnání, graf č.1.4 – 1.

Graf 1.4 - 1 Porovnání doby trvání dojížděky do zaměstnání dle času

Zdroj: ČSÚ, SLDB 1991 a 2001

Domnívám se, že možnou příčinou zkracování doby dojížděky do zaměstnání zejména v okrajových okresech (např. okres Bruntál) může být příčinou nízká mzda a stoupající náklady na dopravu, tedy nikoliv zvyšující se nabídka pracovních míst. Jaká je doba dojížděky obyvatele přímo z města Bruntálu do centra Ostravy, jsem si ověřila z jízdních řádů autobusů. Délka jízdy je na úrovni cca 1,5 hod, to znamená, že s dalším časovým zpožděním do místa pracoviště se jedná o denní ztrátu ve výši až čtyř hodin. Obyvatelé okresu Bruntál jsou tedy přímo závislí na nabídce pracovních míst v nejbližším okolí (což je velmi obtížné i vzhledem k profesní nabídce a místní poptávce).

Železniční doprava zahrnuje v MSK celkem 687 km tratí. Všechny železniční tratě na území MSK jsou provozovány Českými drahami, a.s. Pro kraj je velmi důležitá mezinárodní železniční doprava. Dochází zde ke křižování a vzájemné návaznosti hlavních tahů sever – jih (Pobaltí – Polsko – Rakousko – Itálie) a východ – západ (Rusko – Ukrajina – Slovensko – státy západní Evropy). Významnou úlohu hraje v MSK nákladní železniční doprava, kde je díky lokalizaci velkých průmyslových podniků velmi silná přeprava pevných paliv, hutních výrobků, chemických produktů a nerostných surovin. Osobní doprava v rámci regionu však trpí řadou neduhů:

- např. není rozvinuta osobní příměstská vlaková doprava ve všech dopravních směrech, založená na provozu v pravidelných intervalech, na nižších provozních nákladech oproti klasické dopravě na bázi IC vlaků,
- a také chybí vlakové příměstské napojení na letiště Leoše Janáčka.

Letecká doprava je zde zastoupena mezinárodním letištěm v Mošnově u Ostravy a třemi národními letišti nacházející se v Zábřehu, Krnově a Frýdlantu nad Ostravicí. Letiště Leoše Janáčka v Mošnově je největším regionálním letištěm v České Republice. Vzhledem k povaze regionu, je letiště považováno za neopomenutelný vstupní bod do průmyslového regionu Moravy a Slezska, jež se řadí mezi regiony s největší koncentrací ekonomického potenciálu v České republice. Nemalý význam hraje také jeho poloha v blízkosti hranic s Polskem a Slovenskem. Již v současné době je letiště významným podpůrným faktorem pro zahraniční investory směřující do regionu (90% cestujících na pravidelných linkách tvoří obchodní cestující).

1.4.1 Ostatní doprava

Česká republika se připojuje k celoevropským snahám rozvíjet a podporovat kombinovanou dopravu a opatření přijatá k podpoře kombinované dopravy na úrovni evropských dohod. Kombinovaná doprava má v řešeném území poměrně dobré předpoklady rozvoje. Žádoucí však bude soustředování výkonů a služeb do logistických center a terminálů kombinované dopravy, které budou situovány v místech, kde dojde k souběhu či křížení základních tahů železniční, dálniční, silniční a vodní dopravy. Na území kraje je v plánu vybudování takového terminálu v lokalitě Bohumín, Vrbice pro silniční, železniční a vodní dopravu.

Veřejná doprava v Moravskoslezském kraji je stále zatím charakterizovaná rušením autobusových linek a útlum provozu na železnici se projevuje zhoršením dopravní obslužnosti v okrajových a méně lidnatých podhorských a venkovských oblastech kraje. V tomto ohledu je nejhorší situace v horských oblastech okresu Bruntál, především Osoblažský výběžek a západní část okresu. Dále je to Vítkovsko v okrese Opava, na které navazuje oblast Poodří a Oderských vrchů v okrese Nový Jičín a oblast Beskyd v okrese Frýdek-Místek.

Rozvoj využívání individuální dopravy pro přepravu cestujících a poměrně pravidelný úbytek cestujících veřejné dopravy je zapříčiněn především nižší schopností variability veřejné dopravy a její nekoordinovaností jako celku. Jednou z možností řešení je organizace veřejné hromadné dopravy pomocí integrovaného dopravního systému v celém Moravskoslezském kraji. V současné době již existuje Ostravský dopravní integrovaný systém, který se postupně rozvíjí do dalších měst a obcí.

1.5 Zajištění energií

Česká republika je ve výrobě a zásobování energiemi na poměrně dobré úrovni i přesto, že se dováží téměř 100 % všech kapalných, plyných a jaderných paliv.

Tab. 1.5 - 1 Česká republika je ve výrobě a zásobování energiemi na poměrně dobré úrovni. Přesto se dováží téměř 100 % kapalných, plyných a jaderných paliv.

Druh zdroje	Vyrobená elektrická energie [GWh]
Systémové elektrárny	4 039
Teplárny	444
Závodní elektrárny	2 433
Obnovitelné zdroje energie	70
CELKEM	6 986

Zdroj: Územní energetická koncepce MSK 2003

Moravskoslezský kraj je díky svému průmyslovému charakteru poměrně vysokým odběratelem elektrické energie. Elektrická energie je dostupná na celém území Moravskoslezského kraje. S ohledem na životní prostředí však nelze očekávat výrazné zvyšování kapacity zdrojů výroby elektrické energie, tato situace v případě např. energeticky náročných projektů (hutě, těžké strojírenství) bude limitující.

1.5.1 Zásobování plynem

Moravskoslezský kraj se vyznačuje obecně dobrou dostupností zemního plynu. Všechna větší města v kraji i všechny obce s rozšířenou působností jsou plynofikovány. Z hlediska spotřeby paliv domácnostmi je ze zemního plynu kryto cca 70 % této potřeby. Území v kraji, která ještě nejsou plynofikována, se nacházejí především v okrese Bruntál. Severomoravská plynárenská, a.s., je hlediska počtu odběrních míst, rozsahu sítí, objemu prodeje a tržeb druhou největší regionální distribuční společností v České republice. Od roku 1997 prodej zemního plynu postupně klesá, ačkoli se stále zvyšuje počet registrovaných odběratelů zemního plynu. K poklesu spotřeby došlo u všech odběratelských kategoriích.

1.5.2 Telekomunikace a ICT infrastruktura

Pevnou telefonní linkou bylo v r. 2004 vybaveno 45,9 % domácností v kraji, což je jedna z nejnižších hodnot v rámci krajů České republiky, k internetu bylo připojeno 20,9 % domácností, což je v porovnání s ČR (23,8 %) rovněž podprůměrná hodnota. V souvislosti s rozvojem mobilních sítí se stává doménou pevných linek především připojení k internetu

pomocí vysokorychlostní sítě ADSL. V roce 2004 byl podíl domácností s vysokorychlostním napojením na internet 4,2 % - oproti 4,5 % v celé ČR.

Jak lze charakterizovat tržní prostředí v Moravskoslezském kraji, uvádím základní charakteristiky výše již zmíněné:

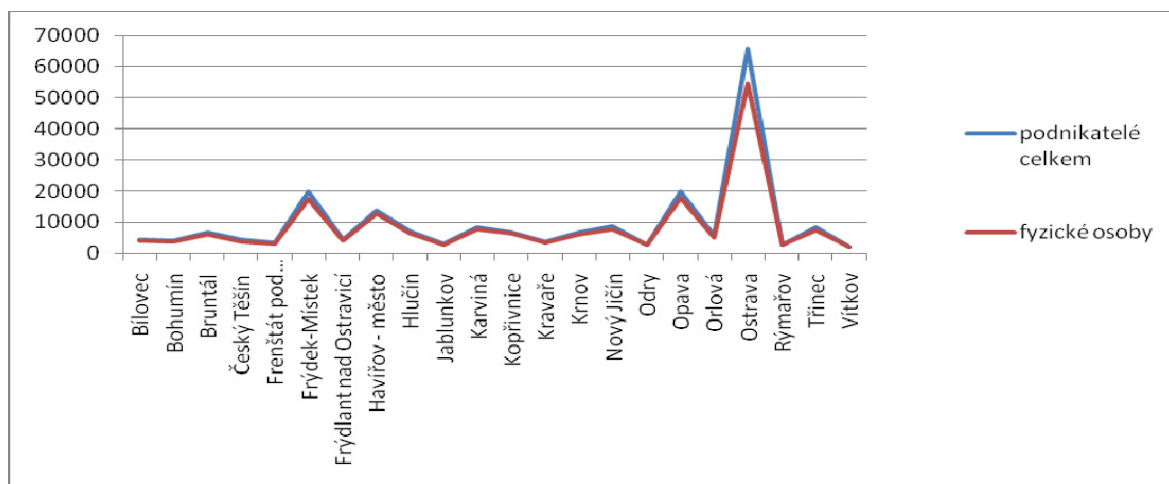
- a) ve spektru průmyslových oborů jsou rozhodující hutě s výrobou koksu, železa oceli a jejího zpracování na finální výrobky (plechy, profily, drát atd.), dále pak důlní těžba uhlí, tedy oproti historickému vývoji žádná změna,
- b) rozhodující průmyslové obory však podléhají cyklickým krizím, kdy může docházet ke snížení výroby až o cca 25%, to má výrazný dopad na navazující podnikatelskou sféru,
- c) tyto rozhodující průmyslové obory, ale podporují rozvoj nedokonalé konkurence, neboť vlivem své ekonomické síly významně ovlivňují trh získáváním dodatečných výhod ve svůj prospěch,
- d) oblasti vzdálenější od Ostravy se potýkají s nevyhovující dopravní infrastrukturou, chybí rychlá a pravidelná propojení nejen mezi správními středisky, ale i např. s letištěm, technický stav silnic I., II. a III. třídy neumožňuje rychlé a ekonomicky únosné přesuny,
- e) MSK má vysokou míru nezaměstnanosti 12% a je tak v tomto ukazateli na nelichotivém druhém místě, výše nezaměstnanosti je do určité míry ovlivněna nižší vzdělaností.

2 Malí a střední podnikatelé

Sektor malého a středního podnikání je hnací silou podnikatelské sféry, růstu, inovací i konkurenceschopností. Hraje rozhodující roli při tvorbě pracovních příležitostí. K 31. 12. 2009 vykazovalo v České republice podnikatelskou činnost 989 568 firem v tomto sektoru. Tyto firmy se podílely 62% na celkové zaměstnanosti a 36% na tvorbě hrubého domácího produktu [18].

Prvním krokem analýzy počtu malých a středních podnikatelů je statistické vyhodnocení vydaných živnostenských oprávnění evidovaných na příslušných živnostenských úřadech. Níže uvedený obr. 2. -1 poskytuje přehled podnikatelů – fyzických osob, což do určité míry si umožňuje udělat představu o počtu malých a středních podnikatelů [17], (podrobněji viz příloha 1).

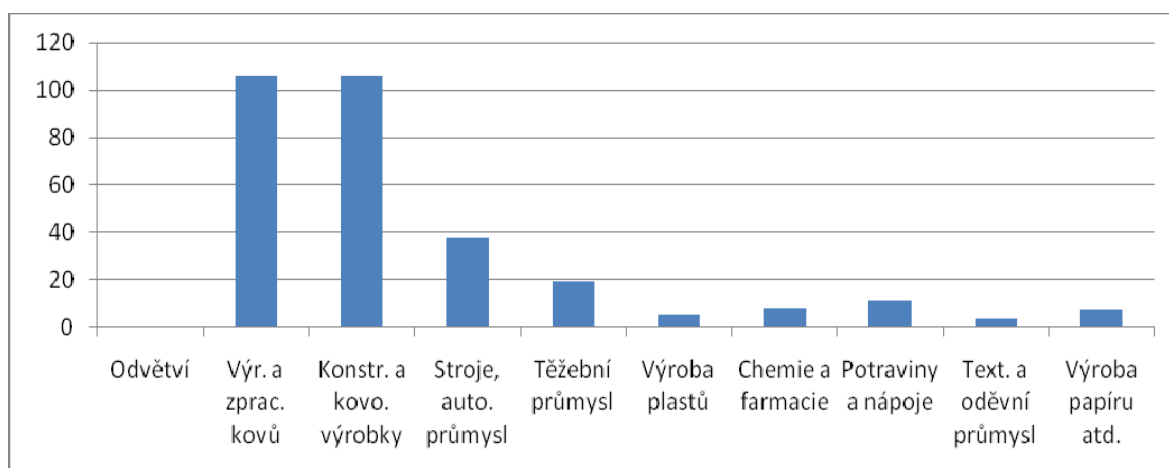
Obr. 2 – 1 Přehled podnikatelů a vydaných živnostenských oprávnění v MSK

Zdroj: http://verejna-sprava-.kr-moravskoslezsky.cz/pod_stat_celkem.html

Právnícké osoby z hlediska počtu tvoří podstatně menší část, např. v Ostravě dle této statistiky je to cca 17% viz příloha 1. Samozřejmě zcela jiná je situace např. z pohledu tržeb, fyzické osoby těžko mohou konkurovat tak velkým gigantům jako jsou např. OKD a.s., ArcelorMittal Ostrava a.s. anebo EVRAZ Vítkovice Steel a.s., podrobněji tuto situaci analyzuje obr. 2-2.

Obr. 2 - 2 Tržby firem po oborech v MSK v roce 2003

Zdroj: ČSÚ

Porovnáme-li přínos jednotlivých odvětví z pohledu tržeb, pak stále jednoznačně vévodí klasické obory, jako je:

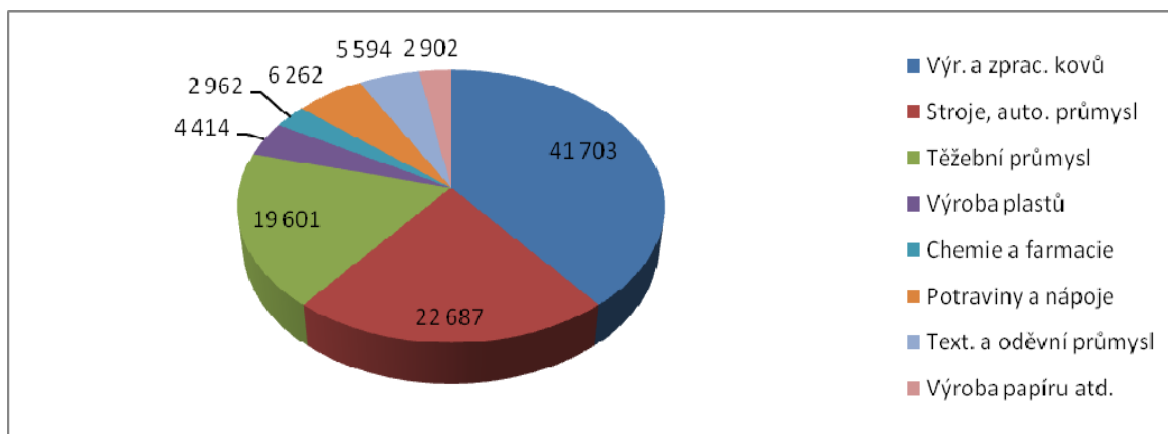
- a) výroba a zpracování kovů,
- b) kovové konstrukce a kovodělné výrobky,
- c) výroba strojů, dopravních prostředků, automobilový průmysl,
- d) těžební průmysl.

K zásadním strukturálním změnám nedošlo, 88% tržeb tvoří tradiční obory. Tak moderní obory, jako je např. chemie a farmacie (2,6 % z celkových tržeb) a výroba plastů (1,7 % z celkových tržeb) tvoří zanedbatelný podíl. Malí a střední podnikatelé jsou především závislí na dalším rozvoji těchto oborů, které však podléhají významným krizím:

- a) např. ve výrobě oceli, kde došlo v nedávném krizovém období k výraznému poklesu výroby v ostravské aglomeraci,
- b) dále v těžbě uhlí, kde pravděpodobně v nejbližších desetiletích bude ve stávajícím černouhelném revíru dotěženo uhlí,
- c) v teplárenství a výrobě elektrické energie, kde se v našem regionu objeví nedostatek černého uhlí, který spalují regionální zdroje.

V těchto oborech je však počet zaměstnaných stále rozhodující [15], obr.2 - 3.

Obr. 2 - 3 Počet zaměstnanců v jednotlivých oborech v regionu MSK

Zdroj: ČSÚ

Dále lze očekávat, že nedojde ke zvyšování zaměstnanosti celkem v těchto nosných oborech, spíše naopak, a to minimálně vlivem např. ohlášené modernizace ocelárny v ArcelorMittal Ostrava, kde dosavadní zastaralé tandemové pece budou nahrazeny vysoce automatizovanou technologií – konvertory anebo budoucím zastavením těžby černého uhlí s následným dopadem do výroby elektrické energie a tepla.

Pro jakékoliv analýzy je důležité mít k dispozici srovnání podnikatelských aktivit v jednotlivých krajích např. dle počtu vydaných živnostenských oprávnění na 1 000 obyvatel, viz obr. 2 - 4.

Obr. 2- 4 Počet živnostenských oprávnění na 1 000 obyvatel - jednotlivé kraje

Zdroj: ČSÚ

Na základě srovnání uvedeném na obr. 2 - 4 mohou provést alespoň přibližné vyhodnocení:

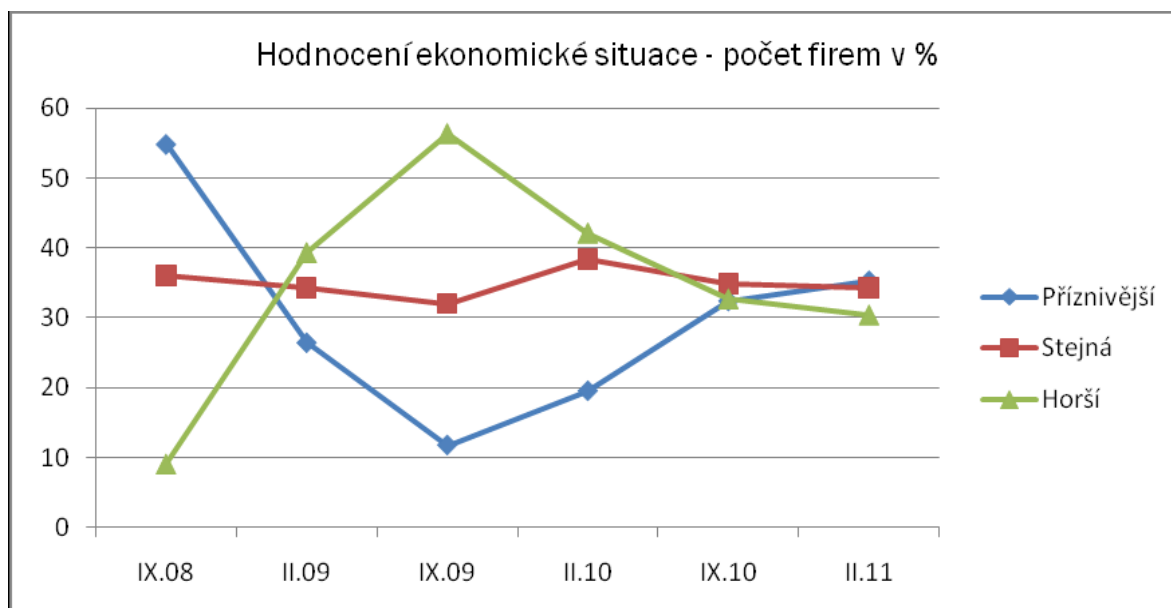
- MSK je z hlediska počtu obyvatel prakticky shodný s Prahou, Jihomoravským či Středočeským krajem,
- MSK má výrazně nižší počet podnikatelů, oproti Praze pouze cca 50 %, oproti Jihomoravskému kraji cca 87% a oproti Středočeskému kraji ještě méně, a to o 81%,
- v tabulce je uveden ukazatel „počet podnikatelů na 1 000 obyvatel“, je alarmující, že v tomto ukazateli je Moravskoslezský kraj předposlední za krajem Vysočina, ale přitom z historického hlediska dlouhodobě disponoval velkým průmyslovým kapitálem.

Zajímavou dílčí analýzou je souhrnný pohled malých a středních podnikatelů v ČR, na svou ekonomickou situaci, reprezentovaný průzkumem České hospodářské komory.

2.1 Současná ekonomická situace

Výsledky průzkumu současné ekonomické situace malých a středních podnikatelů v ČR zveřejnila Česká hospodářská komora a jsou uvedeny na obrázku obr. 2.1. – 1, [10].

Obr. 2.1. - 1 Průzkum České hospodářské komory

Zdroj: Česká hospodářská komora

Je zřejmé, že podnikatelé svou současnou situaci hodnotí takto [10]:

- a) V únoru 2011 uvedlo 35,3 % firem, že jejich celková ekonomická situace byla ve druhém pololetí roku 2010 příznivější, než byla v prvním pololetí 2010. Při průzkumu uskutečněném loni v září, kdy podniky srovnávaly svou situaci za první pololetí roku 2010 s předchozím druhým pololetím 2009, nahlásilo pozitivní změnu 32,4 % podniků.
- b) Naproti tomu negativně se o vývoji své ekonomické situace v druhém pololetí 2010 v průzkumu vyjádřilo 30,4 % společností. Při průzkumu provedeném v září 2010 se v otázce celkové situace svého podniku vyjádřilo negativně 32,7 % MSP. V únoru 2010 jich bylo 42,1 % a v září před rokem dokonce 56,3 %. Naopak v září 2008, kdy krize začala teprve klepat na vrata globální ekonomiky, se o svém ekonomickém vývoji negativně vyjádřilo jen 9,1 % podniků.
- c) Zatímco malé a střední podniky svou současnou ekonomickou situaci hodnotí pozitivně, při pohledu do budoucna jsou opatrné. Celkem 28,4 % firem očekává v druhém letošním pololetí příznivější ekonomický vývoj, naopak 25,1 % horší. Je to méně optimistický pohled podniků do budoucna, než byl při výzkumu v září loňského roku, kdy 35,9 % podniků deklarovalo příznivější hodnocení své budoucnosti a 23,8 % naopak horší.

Důležité ale je, že podnikatelská aktivita malých a středních firem je přímo úměrná vývoji krize [5]. Další otázky směřující na respondenty se v únorovém průzkumu kromě celkové ekonomické situace týkaly také dílčích hospodářských ukazatelů. Růst obrátu ve druhém pololetí 2010 hlásí 35,9 % českých firem, pokles pak 37,8 % podniků. Pozitivní vývoj v příštím období z hlediska svého obrátu prognózuje 26,1 % firem, propad ukazatele očekává 30,2 % podniků.

Zvýšení počtu zaměstnanců uvedlo 13,9 % a snížení 26,3 % podnikatelů. Optimistický výhled ohledně tohoto ukazatele pro příští období má 12,9 % společností, 18,6 % podniků očekává propouštění svých zaměstnanců.

Vyšší objem investic ve druhém pololetí 2010 zmínilo 15,7 % firem, naopak snížení investiční aktivity 36,5 % firem. Nárůst investic v příštím období předvídá rovných 18,8 % podniků, pokles naopak 32,9 % firem.

Téměř třetina firem (31,0 %) registrovala v posledním období nárůst zakázek a objednávek, 34,1 % podniků evidovalo snížení. Nárůst zakázek a objednávek pak pro první pololetí roku 2011 prognózuje 25,9 % respondentů, pokles naopak 30,2 % tuzemských firem.

Tento průzkum byl proveden v rámci České republiky, ale jaké jsou názory firem v rámci Moravskoslezského kraje? Tuto úlohu jsem se rozhodla analyzovat přímým oslovením jednotlivých podniků, podrobnější analýza je uvedena v následující kapitole.

3 Dotazníkové šetření

Výše uvedená část mé bakalářské práce byla zaměřena na zpracování oficiálních statistických údajů prezentovaných především regionálními informacemi. Údaje však mají jedno společné, byly publikovány v podstatě před krizí. Datum začátku krize není jednoduché určit na den, ale v ostravském regionu se projevila výrazným poklesem např. hutní výroby v roce 2009. Ověřit si současné pohledy na ekonomický rozvoj region přímo u podnikatelských jednotek, to bylo cílem dotazníku, který jsem zaslala v únoru 2011 vybraným firmám.

3.1 Dotazník

Dotazník (příloha č. 2) jsem rozdělila do čtyř částí tak, aby tato struktura byla co nejpřehlednější:

- část první jsem zaměřila na získání údajů o firmě, body 1 až 4 - obor činnosti, vlastnická struktura, velikost firmy, sídlo firmy,
- část druhou označenou písmenem “A” jsem zaměřila do oblasti možného vývoje zaměstnanosti a vývoje jejich kvalifikace,
- do třetí části označené písmenem “B” jsem vložila otázky týkající se názoru oslovených firem na možný marketingový vývoj,
- čtvrtou část označená písmenem “C” jsem vyplnila otázkami zaměřenými do oblasti investic.

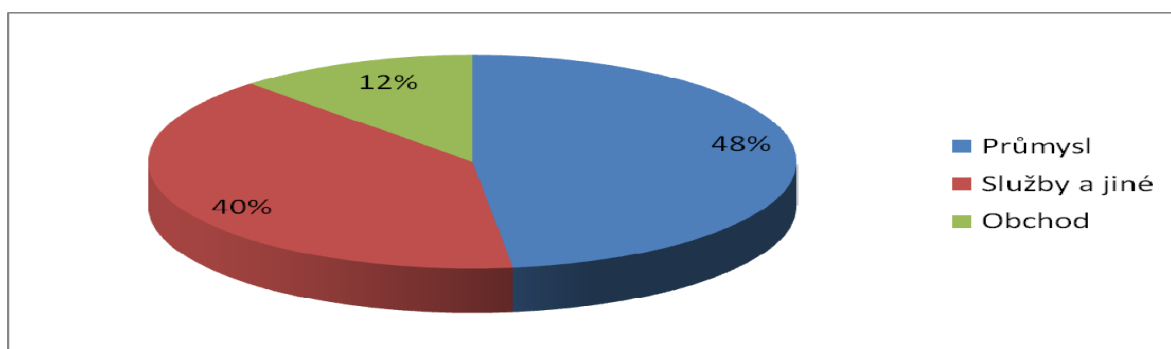
Sestavení koncepce dotazníku nebylo pro mě jednoduché. Jak formulovat otázky (délka tázací věty, přesnost formulace), jaký zvolit počet otázek k danému tématu, odpovědi na tyto otázky jsem našla v odhadnutém čase, který musí respondent věnovat vyplnění. Vlastním osobním odhadem jsem došla k názoru, že maximální časová ztráta může trvat cca 1 hodinu a tomu byla nastavena délka dotazníku v rozsahu 11 otázek (část “A”, “B”, “C”), tedy 5 až 6 minut na jednu otázku.

Otázky jsem formulovala se zaměřením na kvalitu tak, aby respondent mohl vyjádřit svůj názor na trend vývoje v oblasti zaměstnanosti, marketingu a vlastního rozvoje podniku v investiční oblasti, nekladla jsem důraz na kvantitu - tedy přesné vyčíslení odhadu dalšího vývoje v daných oblastech [3].

3.2 Vyhodnocení dotazníku

Dotazník jsem zaslala náhodně vybraným firmám z jednotlivých okresů [16], [19], celkem bylo osloveno 150 firem, odpovědělo však pouze 25 firem, zastoupení jednotlivých oborů je zaznamenáno na obr. 3.2 - 1.

Obr. 3.2 - 1 Vyhodnocení respondentů dle oboru činnosti

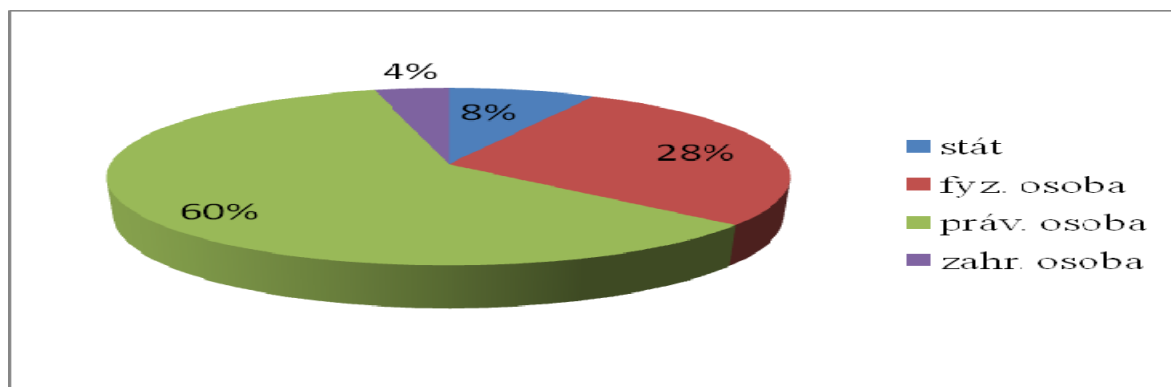

Zdroj: Vlastní zpracování.

Dle oboru jsou nejvíce zastoupeny firmy z průmyslu a služeb, bohužel se nepodařilo získat žádného ze zástupců zemědělských oborů a dopravy.

Druhou oblastí je vlastnická struktura, kterou zachycuje obr. 3.2 - 2, rozhodující podíl respondentů zastupují privátní firmy, státní vlastnictví je zastoupeno minimálně.

Obr. 3.2 – 2 Vyhodnocení dle vlastnické struktury

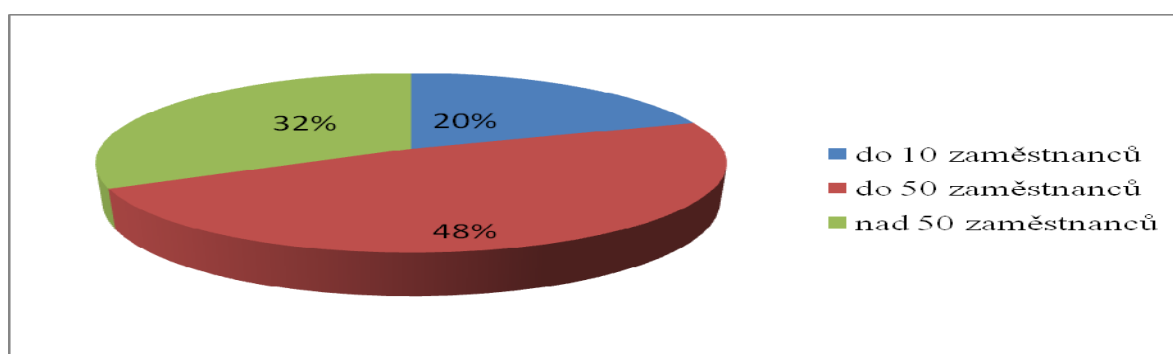

Zdroj: Vlastní zpracování.

Tedy informace shromážděné v rámci dotazníkové akce jsou informacemi převážně ze soukromé sféry.

Třetí oblastí je velikost firmy, dle odpovědí respondentů byl sestaven na obr. 3.2 - 3 rozbor velikosti firem podle počtu zaměstnanců.

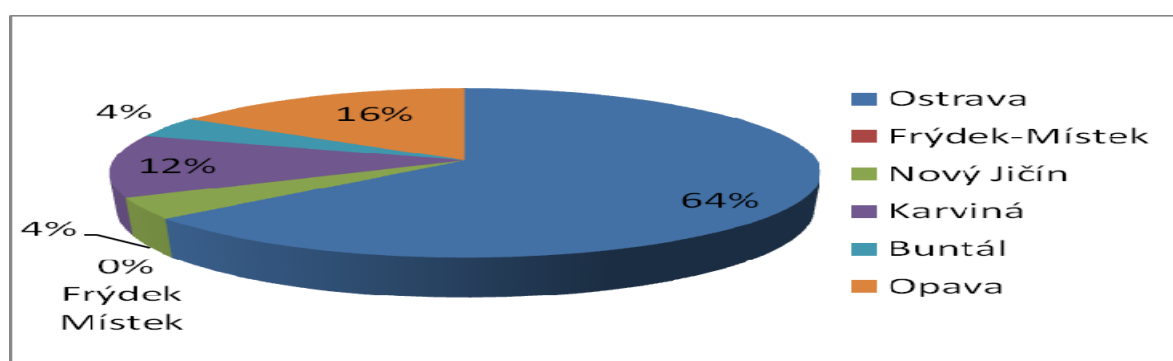
Obr. 3.2 - 3 Velikost firem dle počtu zaměstnanců

Zdroj: Vlastní zpracování.

Rozhodující podíl respondentů spadá do skupiny firem nad 50 zaměstnanců, další významnou skupinou jsou respondenti s počtem zaměstnanců do 50. Poslední statistickou informací o respondentech je sídlo firmy, obr. 3.2 - 4.

Obr. 3.2 - 4 Sídla respondentů

Zdroj: Vlastní zpracování.

Rozhodující podíl respondentů má sídlo v Ostravě, ostatní okresy jsou relativně zastoupeny málo, v okrese Frýdek Místek se nepodařilo mi získat ani jednoho respondenta.

Velmi zajímavé informace přinesly odpovědi respondentů na další otázky, jako první byla personální oblast.

3.3 Personální údaje

Otázky byly zaměřeny na získání informací o možných trendech vývoje zaměstnanosti. Personální problematiku jsem zařadila jako první kapitolu z toho důvodu, protože právě v Moravskoslezském kraji je jedna z nejvyšších v České republice.

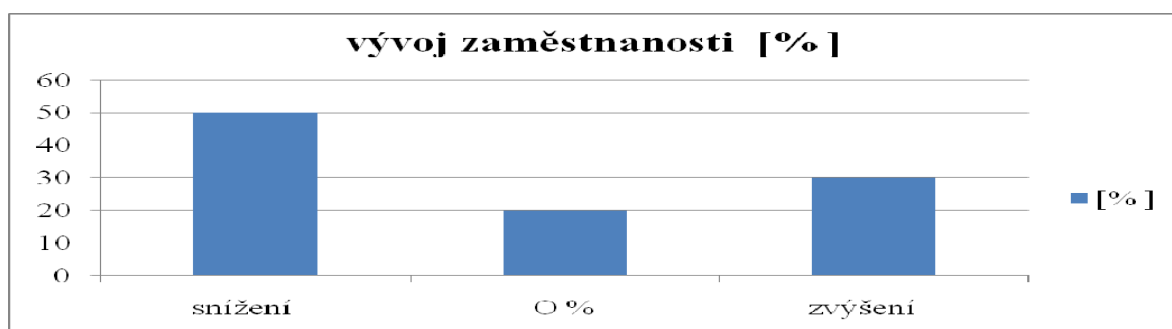
3.3.1 Vývoj zaměstnanosti

V posledních cca deseti letech míra nezaměstnanosti v Moravskoslezském kraji se pohybuje mezi 12 až 14%. Mým záměrem bylo prostřednictvím cílených tří otázek zjistit, zda lze očekávat v nejbližších dvou letech pozitivní změnu, otázky byly tyto:

- jaký bude vývoj zaměstnanosti u firmy v nejbližších dvou letech,
- jaký bude vývoj zaměstnanosti u firmy se zaměřením na THP a dělníky,
- jaký bude vývoj kvalifikace pracovníků firmy.

Analýzu vývoje zaměstnanosti u respondentů jsem vyhodnotila na obr. 3.3.1 - 1.

Obr. 3.3.1 - 1 Vývoj zaměstnanosti u firem

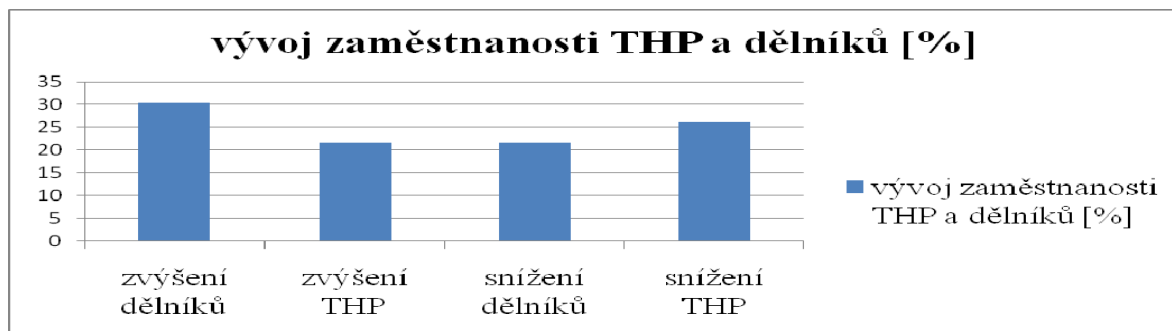

Zdroj: Vlastní zpracování.

Teoretická část mé bakalářské práce mimo jiné podrobně analyzovala úroveň nezaměstnanosti v našem kraji, charakterizovala jsem ji nadprůměrně vysokou a prakticky neklesající pod cca 12%. Bohužel odpovědi respondentů jsou pesimistické, očekávají spíše pokles než alespoň setrvalý stav.

Kdo bude více postižen, zaměstnanci zařazení v kategorii THP nebo dělníci? To jsem se rozhodla zjistit druhou otázkou, odpověď na ni lze nalézt na obr. 3.3.1 - 2, snížení se hlavně týká pracovníků THP.

Obr. 3.3.1 - 2 Vývoj zaměstnanosti THP a dělníků

Zdroj: Vlastní zpracování.

3.3.2 Vývoj kvalifikace

Třetí otázka, kterou jsem položila v rámci personálního výzkumu, byla otázka zaměřena do vývoje kvalifikace. Chtěla jsem zjistit, zda budou respondenti klást důraz na zvyšování kvalifikace u jednotlivých pracovníků, či zda současná úroveň je pro budoucnost dostatečná, jednoduchá analýza je uvedena na obr. 3.3.2 -1.

Obr. 3.3.2 - 1 Vývoj kvalifikace u zaměstnanců

Zdroj: Vlastní zpracování.

Alespoň zde byla zaznamenána pozitivní informace a to, že firmy se budou věnovat zvyšování kvalifikace svých zaměstnanců. Více než 90% respondentů odpovědělo, že kvalifikaci zvyšovat bude, jak, to samozřejmě závisí na řadě dalších faktorů.

Jak krátce zhodnotit personální část dotazníku:

- firmy neočekávají nárůst zaměstnanců ale naopak pokles,
- pokles se bude týkat především THP pracovníků,
- firmy budou podporovat pouze mírný vzestup kvalifikace svých zaměstnanců.

3.4 Marketingové záměry

V dotazníku byl poskytnut co největší prostor marketingové oblasti podnikatelských subjektů, neboť jsem předpokládala, že odpovědi na položené otázky:

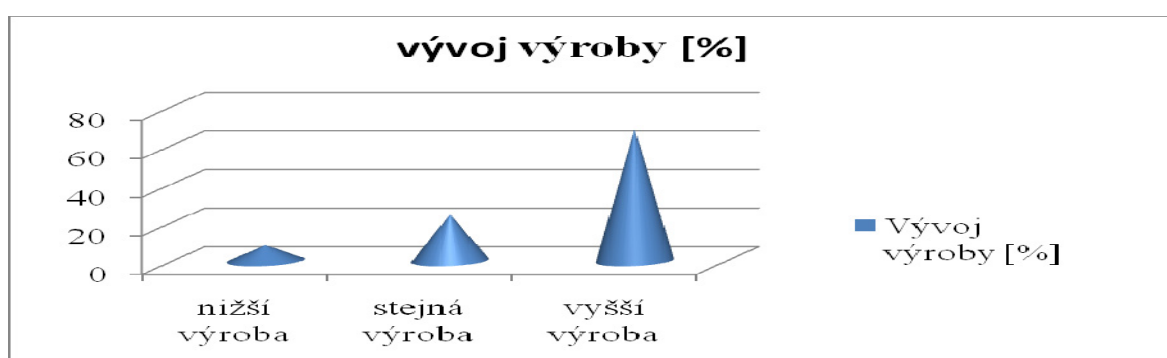
- jaký bude vývoj výroby v nejbližších dvou letech,
- jaký bude vývoj inovace produktů v nejbližších dvou letech,
- jaký bude vývoj počtu zákazníků v následujících dvou letech,
- jaký bude růst cen vstupů a cen vašich produktů,
- bude firma expandovat na další trhy se svými výrobky nebo naopak bude snižovat, působnost na stávajících trzích,

- bude firma expandovat na další trhy, mohou určit, zda firmy se budou rozvíjet např. zvyšováním obrátu a budou vyvíjet aktivitu např. v oblasti výrobkové inovace atd.

3.4.1 Vývoj výroby

Objem výroby v nejbližších dvou letech, její zvyšování či naopak snižování je často chápáno jako rozhodující parametr pro hodnocení perspektivy firmy. V současné době dochází k pomalému oživení výroby po prudkém poklesu v roce 2009, 2010. Analýzu odpovědí respondentů jsem zachytila na obr. 3.4.1 – 1.

Obr.3.4.1 - 1 Vývoj výroby v nejbližších dvou letech

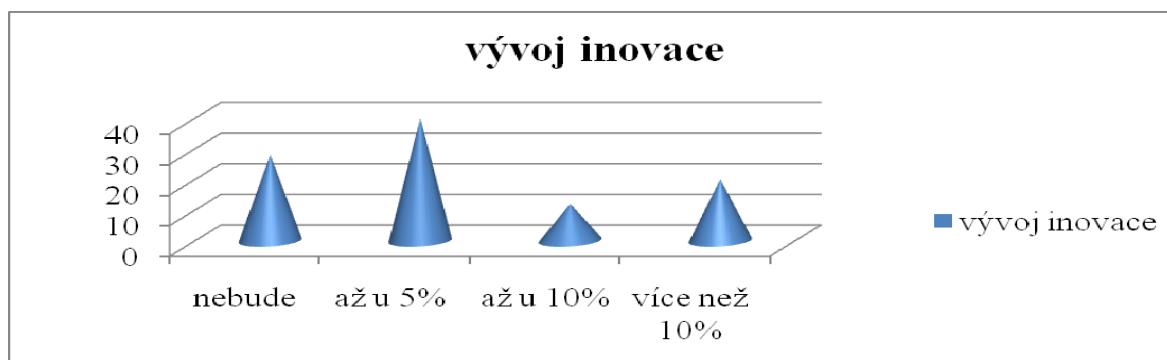
Zdroj: Vlastní zpracování.

Pouze cca 50% firem předpokládá navýšení výroby, co je však pozitivní, ani jedna firma neočekává pokles.

3.4.2 Vývoj inovace

Inovaci výrobků považují za významný faktor, jeden z indikátorů dalšího možného rozvoje firem. Odpovědi respondentů jsou analyzovány na obr. 3.4.2- 1.

Obr. 3.4.2. - 1 Vývoj inovace v nejbližších dvou letech

Zdroj: Vlastní zpracování.

Inovace nemusí být vždy investičně náročná, naopak většinou je zaměřena na dílčí změnu parametrů, ale s vysokým „oceněním“ ze strany zákazníka. Z tohoto pohledu jsou inovační záměry respondentů málo ambiciózní.

3.4.3 Vývoj počtu zákazníků

Z předcházejících analýz vyplývá, že firmy očekávají nárůst výroby v rozsahu maximálně do 10%, předpokládají mírnou inovaci. Jaký vývoj v nejbližších dvou letech očekávají ve vztahu ke svým zákazníkům, charakterizuje analýza odpovědí na otázku, jaký bude vývoj počtu zákazníků, obr. 3.4.3 - 1.

Obr. 3.4.3 - 1 Vývoj počtu zákazníků v nejbližších dvou letech

Zdroj: Vlastní zpracování.

Ani zde nejsou prognózy respondentů jednoznačné, existuje značná část, která naopak očekává pokles zákazníků. Zřejmě i zde lze použít termín „mírný optimismus“.

3.4.4 Ceny vstupů a produktů

U této analýzy mě zajímalo, jak firmy hodnotí očekávaný vývoj cen vstupů (např. suroviny, polotovary atd.) a současně vývoj cen vlastních výrobků. Jak respondenti hodnotí vývoj cen v nejbližších dvou letech, to zachycuje obr. 3.4.4 - 1.

Obr. 3.4.4 - 1 Vývoj cen vstupů a vlastních výrobků

Zdroj: Vlastní zpracování.

Z analýzy vyjádřené obr. 3.4.4 -1 je zřejmé, že rozhodující část respondentů předpokládá rychlejší růst cen vstupů- surovin či polotovarů než porostou ceny vlastních výrobků. To ale znamená, že firmy budou muset nalézt řešení, jak snížit vlastní náklady a zachovat si tak alespoň dosavadní výši zisku.

3.4.5 Expanze firem

Další marketingovou otázku jsem formulovala s cílem zjistit, zda firmy uvažují o rozšíření své působnosti na trzích. Odpovědi respondentů jsou analyzovány na obr. 3.4.5 -1.

Obr. 3.4.5 - 1 Expanze firem na další trhy

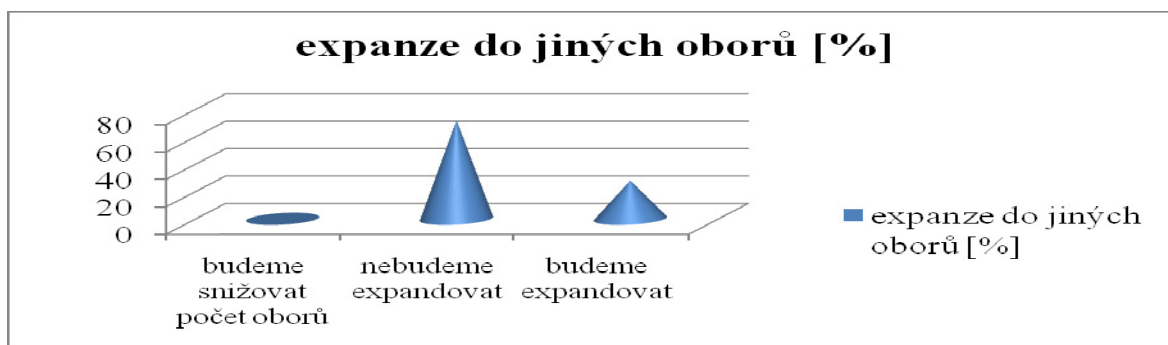
Zdroj: Vlastní zpracování.

Jenom zhruba polovina firem předpokládá rozšíření trhu, tedy expanzi na další trhy. Co je ale pozitivní, ani jeden respondent neuvažuje s ústupem ze stávajících trhů.

3.4.6 Expanze do jiných oborů

Poslední marketingovou otázkou jsem chtěla zjistit, zda firmy uvažují s expanzí do jiných oborů, tedy do určité míry i změnit typ svých produktů, odpovídající analýza je na obr. 3.4.6 -1.

Obr. 3.4.6 - 1 Expanze firem do jiných oborů

Zdroj: Vlastní zpracování.

Z analýzy jasně vyplývá, že respondenti neuvažují s možností expandovat na jiné trhy. Jednoznačná specifikace příčin by zřejmě byla spekulací, domnívám se však, že vstup do jiného oboru vyžaduje kvalitní a možná i finančně náročnou přípravu, zatímco dnes firmy ještě stále řeší to základní – vyrovnat se s co nejmenšími ztrátami se stávající krizí.

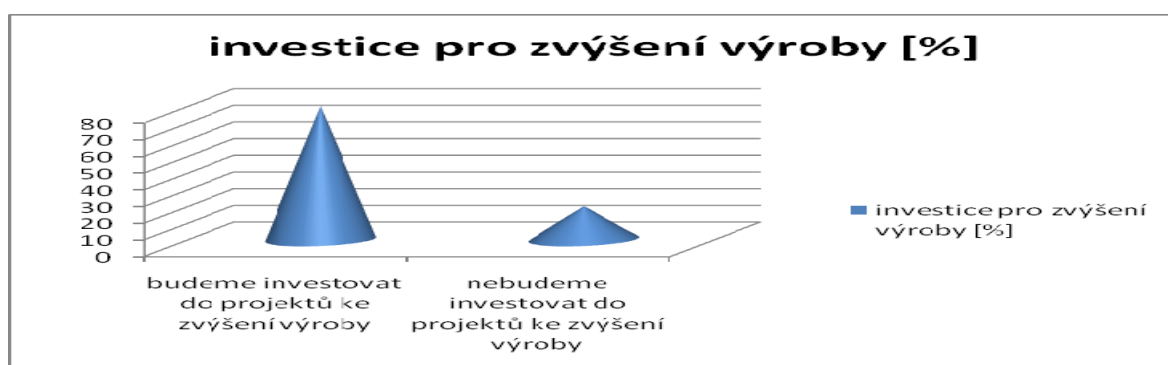
3.5 Předpokládané investice

Poslední částí dotazníku jsem vyplnila otázkami z oblasti investic. Investiční činnost, její zaměření a kapitálová náročnost dokáže dobře určit, zda firma má záměr na trhu posilovat ať už rozsahem výroby, výrobkovou modifikací, snižováním nákladů modernizací výroby atd.

3.5.1 Výrobní investice

Formulaci otázky jsem zvolila velmi jednoduše: budete investovat do projektů pro zvýšení výroby? Výsledek odpovědi respondentů je zachycen na obr. 3.5.1 - 1.

Obr. 3.5.1 - 1 Investice do projektů pro zvýšení výroby

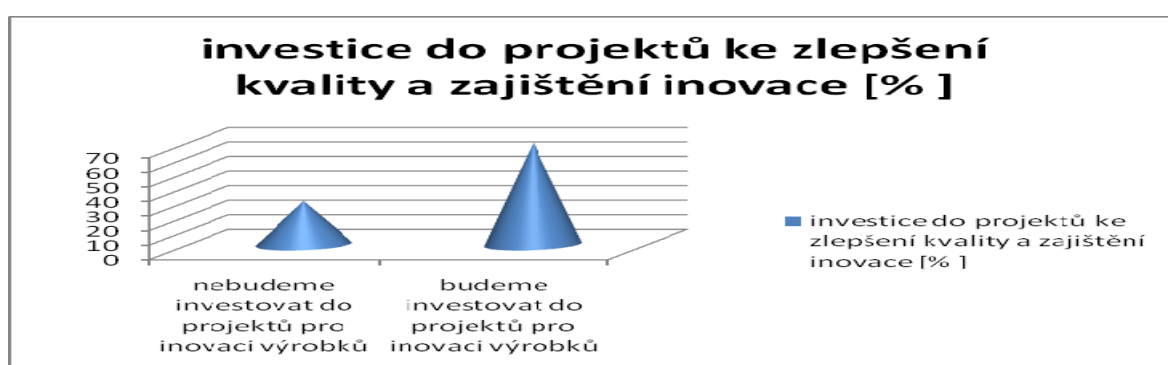
Zdroj: Vlastní zpracování.

Zde jsem zaznamenala jednoznačně pozitivní signál, firmy chtějí investovat do zvýšení výroby. Zvýšení výroby, bude-li doprovázeno snižováním nákladů na výrobek, může být správnou reakcí na rychlejší růst vstupů - surovin, polotovarů, než cen finálních výrobků.

3.5.2 Inovační investice

Investice zajišťující zlepšení kvality anebo zajištění inovace výrobku jsou dalším adekvátním krokem, jak úspěšně zlepšit svou konkurenceschopnost. Jak odpověděli respondenti, zobrazuje obr. 3.5.2 - 1.

Obr. 3.5.2 - 1 Investice ke zlepšení kvality a zajištění inovace

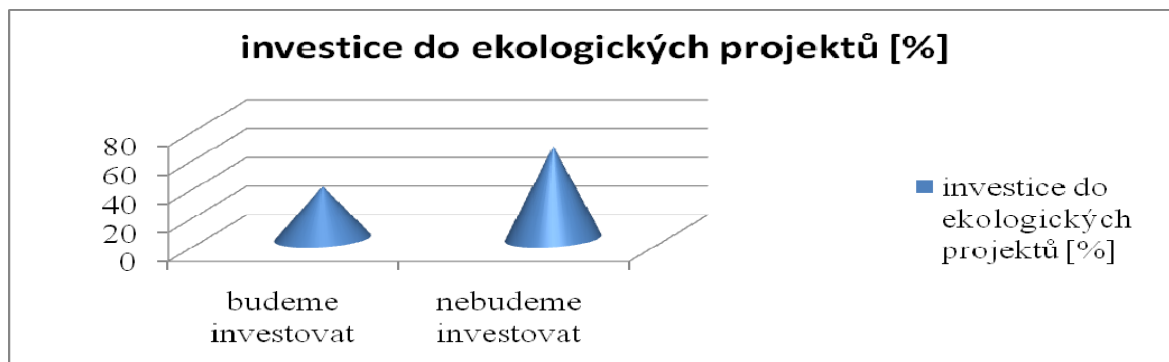
Zdroj: Vlastní zpracování.

Odpovědi respondentů na tuto otázku byly opět jako u předcházející otázky pozitivní, firmy tedy zaměřují investice pro zajištění lepšího postavení svých výrobků na trhu.

3.5.3 Ekologické investice

Investice do ekologických projektů je doplňkovou otázkou, zajímalo mě, zda i v této oblasti uvažují respondenti s investicemi, obr. 3.5.3-1.

Obr. 3.5.3 - 1 Investice do ekologických projektů

Zdroj: Vlastní zpracování.

Dle odpovědí lze předpokládat, že pro firmy ekologické projekty nejsou prioritou. Musím však poznamenat, že původně jsem chtěla vědět, zda firmy budou investovat do ekologie zlepšující dopad na životní prostředí vlivem jejich výrobní činnosti. Zřejmě určitá nepřesnost mé formulace otázky způsobila, že dle diskuze s některými respondenty odpovědi mohou být zaměřeny na investiční činnost v ekologické oblasti jako dodávka zařízení pro jiné firmy (zde může dojít ke ztotožnění s jinými otázkami, např. se zvýšením výroby).

3.6 Výsledek průzkumu

Dílčí analýzy jsou uvedeny u jednotlivých otázek. Souhrnná analýza je předmětem této kapitoly. Jako první analyzovanou skupinou jsou otázky zaměstnanosti.

Analýza odpovědí na otázky v dotazníku k zaměstnanosti

V úvodní části mé bakalářské práce uvádím statistické údaje o nezaměstnanosti, která neklesá v posledních letech pod 14 %, v některých okresech se dokonce pohybuje na úrovni až 20%. Ze souhrnu všech odpovědí musím konstatovat, že oslovené (možná i stávající zjednodušeně řečeno) firmy o zásadní změně ve zvýšení zaměstnanosti neuvažují, ale dokonce plánují nižší počty (avšak při stoupající výrobě, jak bude uvedeno dále). Zejména jak je již pomalu tradicí, především se úspory budou dotýkat sféry pracovníků označených jako THP (tedy technickohospodářští pracovníci). Zůstává tedy otázkou, kdo či co bude

hybatelem ve zlepšení výsledků v zaměstnanosti. Požadavky na mírné zvyšování kvalifikace patrně nebude sociálním problémem a stávající zaměstnanci nové úlohy zvládnou. Jsou požadavky na snížení počtu pracovníků výrazem snižující se výroby, poklesu zájmu trhu o jejich výrobky? Na to se snaží odpovědět souhrn otázek věnující se analýze cílů firem na trhu.

Analýza odpovědí na otázky v dotazníku k marketingovému vývoji

Záměry respondentů v oblasti vývoje trhu vyznívají daleko pozitivněji, firmy se zaměří na navýšení výroby, zhruba 50% výrobu zvýší, zhruba 50% chce stávající výrobu udržet a co je podstatné, prakticky žádná z oslovených firem neočekává pokles výroby. Téměř 70 % firem chce v nejbližších dvou letech inovovat výrobky, což jistě svědčí o aktivitě firem. Co se týče počtu zákazníků, asi 60% firem předpokládá navýšení počtu zákazníků, nicméně je zde také nutno uvést, že asi 20% očekává pokles, přesto opět se jedná o zvýšení aktivity firem. 50% má záměr expandovat na další trhy. Aktivita firem je velmi omezena v oblasti rozšíření svého působení do dalších oborů, tento záměr uvedla pouhých cca 10%. Respondenti však vyjádřily značnou obavu z růstového vývoje cen vstupů- surovin a polotovarů vzhledem k vývoji cen vlastních výrobků.

Analýza odpovědí na otázky v dotazníku k vývoji investic

Dalším pozitivním zjištěním je postoj firem k investicím, protože cca 70% firem se zaměří na investice do inovace výrobků a cca 80% firem se zaměří na investice ke zvýšení výroby. Jedná se o jednoznačně pozitivní vývoj svědčící o tom, že usilují o pevnější postavení na trhu.

Považuji závěrem za důležité zdůraznit, že firmy ve svých odpovědích definují svou budoucnost přibližně takto:

- a) své postavení na trhu musíme upevnit prostřednictvím inovace výrobků a zvyšování výroby,
- b) musíme věnovat pozornost nákladům zejména vstupům - surovin a polotovarů,
- c) náklady na mzdy nemůžeme zvyšovat, nárůst mezd tedy zajišťovat racionalizací práce.

4 Analýza tržních mezer

V předcházejících kapitolách byla použita řada materiálů, které se týkaly přímo tržního prostředí v Moravskoslezském kraji. Byly zpracovány nejrůznější pohledy, svou podstatou jsem se snažila uvádět zejména ty velmi významné. Shrnutí významných publikovaných poznatků jsem zpracovala v následující kapitole.

4.1 Teoretická stanoviska

Na základě analýzy k problematice tržního prostředí publikovaných v odborných podkladech jsem došla k těmto rozhodujícím závěrům

- a) Struktura rozhodujícího průmyslu se v podstatě nezměnila, to znamená nadále, jako před rokem 1989 rozhodující ekonomickou silou v regionu Moravskoslezského kraje jsou ocelářský průmysl s výrobou ocelových výrobků (ArcelorMittal, Vítkovice, Třinec a.s.), dále těžební průmysl (OKD a.s.), což umožňuje dominantním podnikům získávat výhody na trhu ve svůj prospěch.
- b) Podnikatelská aktivita je výrazně ovlivněna historickou strukturou, byla rozhodujícím způsobem zaměřena v sektoru těžkého průmyslu (tedy vysoká koncentrace kapitálu v rukou relativně malého počtu akcionářů do roku 1946), vytvořením centrálních orgánů v Praze do roku 1989 a prakticky totálním znemožněním podnikání včetně navazování jakýchkoliv kontaktů s ekonomicky vyspělými zeměmi.
- c) Podnikatelská aktivita navíc po roce 1989 opět se rozvíjela v prostředí těžkého pomalu privatizovaného průmyslu, zásadní strukturální změny probíhaly uvnitř rozhodujících podniků, nikoli však na úrovni regionu (a to i přesto, že byly realizovány významné projekty v oblasti budování průmyslových zón).
- d) Vnitřní strukturální změny v bývalých rozhodujících státních průmyslových podnicích byly z hlediska zaměstnanosti tak významné, že uvolňování pracovníci se podíleli na vytváření vysoké převahy nabídky pracovní síly nad poptávkou.
- e) Vysoká aktivita státních orgánů při vytváření lepších podmínek pro růst ekonomiky (vytváření průmyslových zón s moderní infrastrukturou, investiční pobídky) ve svém důsledku vedla k vytvoření cca 5 000 nových pracovních míst [9], což však pouze vyrovnávalo zánik pracovních míst při strukturálních změnách v jednotlivých

- f) Dobudování dálniční sítě do Ostravy významně zrychlilo spojení s ostatními kraji, na druhé straně nijak se nezměnila komplikovaná dopravní spojení např. s opavským okresem (Opava, Bruntál, Krnov), stejně tak propojení s Polskem a zejména Slovenskem stále čeká na lepší napojení na zahraniční infrastrukturu.
- g) Jedním z hlavních indikátorů perspektiv rychlejšího ekonomického rozvoje je počet podnikatelů, tento ukazatel je v porovnání s nejrychleji se rozvíjejícím regionem – Prahou na úrovni cca 50% při prakticky stejném počtu obyvatelstva. Podnikatelská aktivita v regionu MSK v tomto ukazateli jednoznačně svědčí o tom, že vlastní zdroje obyvatelstva jsou zatím nedostatečné a region bude nadále potřebovat podporu státních orgánů ve všech směrech. Je tedy zřejmé, že strukturální změny zejména podniků v těžkém průmyslu, hornictví byly natolik rozsáhlé, že všechny ostatní aktivity zejména ze strany státu stačily na vyrovnávání následků v oblasti zaměstnanosti. V tomto místě mé práce považuji za nutné ještě upozornit, že restrukturalizace bude dále pokračovat, neboť jak je uvedeno v regionálních podkladech, očekává se zastavení těžby černého uhlí cca k roku 2030, těžební průmysl dnes zaměstnává cca 20 000 pracovníků.

Tržní mezery v MSK jsou v rozvoji těch oborů, které zejména:

- a) nebudou zatěžovat životní prostředí,
- b) nebudou vyžadovat výrazný nárůst energetického zajištění,
- c) budou moci využívat místních zdrojů pracovní síly (nedojde-li v nejbližších letech k výraznému zlepšení dopravní infrastruktury).

4.2 Stanovisko k tržním mezerám

Své stanovisko k této problematice jsem formulovala na základě podrobnější analýzy nejen výše uvedených teoretických stanovisek, ale podrobnějším studiem odpovědí respondentů, a to i přes vědomí, že počet respondentů v žádném případě nemůže reprezentovat stávající podnikatelskou sféru. Pro odpovědi respondentů bylo typické:

- podpora investiční činnosti ke zvyšování výroby a inovace výrobků,
- další snižování počtu zaměstnanců,

- minimální snaha expandovat do jiných oborů, ale na druhé straně snaha rozšiřovat trhy pro stávající výrobky,
- nebezpečí rychlejšího růstu vstupů do výroby, to znamená racionalizovat, aby si firmy udržely potřebnou míru ziskovosti.

Tyto závěry však jsou v plném rozporu s odpovědí respondenta v oboru IT služby (informační technologie) a vývoje SW (software), který naopak se zaměřuje na:

- nárůst výroby až o 100 % při mírném zvýšení zaměstnanosti,
- zvýšení kvalifikace až u 50 % zaměstnanců,
- nutnost inovovat až u 30 % výrobků.

Jednou z možných významných tržních mezer v našem regionu je tedy nabídka služeb. Služby však vyžadují vysoce kvalifikovanou pracovní sílu, tato oblast by se stát doménou především nastupujících absolventů škol. Služby nejsou energeticky náročné a minimálně zatěžují životní prostředí.

Dalším velmi pozitivním respondentem byla firma operující v oblasti likvidace odpadů. Aktivní řešení likvidace odpadů, kdy odpady se stávají surovinou prvovýrobu jiného výrobku, je velmi perspektivním oborem. S podporou Technické univerzity VŠB je jistě možné vyvinout řadu technologií (včetně patentového zajištění), které budou ekologicky a bezodpadově řešit:

- a) komunální odpad (omezování skládek) např. jeho energetické využití při splnění ekologických závazných parametrů,
- b) další celá řada odpadů průmyslového charakteru, které jsou ukládány anebo dlouhodobě již uloženy, jejich využití ve stavebním průmyslu, či následnou recyklaci.

Podmínkou rozvoje těchto oborů však je aktivita nových podnikatelů, případně vytvoření nových podniků se stávající podnikatelskou sférou.

S ohledem na perspektivu uzavření karvinských dolů bude nutno řešit problematiku stále vysoké nezaměstnanosti. Tady vidím jednu již osvědčenou aktivitu prakticky s nevyčerpatelným potenciálem, a to budování a rozšiřování průmyslových zón i menšího lokálního významu se zaměřením na:

- realizaci projektů v lehkém průmyslu (elektrotechnika, součástky pro automobilový průmysl, výpočetní technika),
- chemický a farmaceutický průmysl,
- stavební průmysl (vývoj a produkce stavebních hmot).

Současně by bylo potřebné nalézt řešení pro využití řady volných výrobních prostor často přímo v centrech obcí, trpících však nevyřešením ekologických zátěží (takové prostory lze najít i v Ostravě).

Moravskoslezský region má značný potenciál na postupnou změnu struktury ekonomiky, má vytvořena respektovaná koordinální centra (např. Sdružení pro rozvoj Moravskoslezského kraje, Krajská hospodářská komora Moravskoslezského kraje atd.) a současně byly již prosazeny vynikající projekty jako např. Technologický park TU VŠB [6], lékařská fakulta na Ostravské univerzitě. V našem regionu však pro potřebnou změnu struktury ekonomiky zřejmě nyní chybí tolik potřebné know-how. Chceme-li však toto know-how získat v širším měřítku, rozvinout ho, musí být region připraven i vzdělanostně, zde mám na mysli především schopnost výborné komunikace v anglickém jazyce. Dle mého názoru komunikace v jazyce anglickém by měla být samozřejmou minimálně po střední škole.

Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se zaměřila na vymezení potenciálních tržních mezer v ekonomickém prostoru MSK. Pro naplnění tohoto cíle jsem analyzovala tržní prostředí a formulovala ty faktory, které jsou pro tento region typické. Jedná se především o stále dominantní pozici ocelářského a těžebního průmyslu, které sice prošly restrukturalizací, ale ze svého postavení příliš neztratily. Dále se jedná o nutnost zvyšovat ochranu životního prostředí vzhledem k tomu, že tento region zejména v jeho nejprůmyslovější části má např. v oblasti emisí nejhorší zatížení. Upozornila jsem v práci na to, že další rozvoj ekonomiky regionu navyšováním výroby v ocelářském a těžebním průmyslu minimálně z důvodu ochrany životního prostředí nebude možný. Bude tedy nutné měnit strukturu ekonomiky ve prospěch dalších oborů, které budou přínosem mimo jiné v tom, že nebudou tak závislé na cyklických krizích ocelářství.

Provedla jsem alespoň přibližné ověření stanovisek podnikatelské sféry k vlastnímu ekonomickému postavení, a to formou dotazníku. Z odpovědí respondentů vyplývá nutnost dále racionalizovat výrobu svých produktů, snižovat počet zaměstnanců. Firmy se budou zaměřovat na další růst výroby, získání trhů, značná část se shoduje v tom, že jejich další rozvoj může být omezen rychlejším růstem cen vstupů než cen vlastních výrobků. Získané informace jsem spolu s analýzou publikovaných informací a stanovisek využila k specifikaci vlastního názoru, kde lze nalézt tržní mezery. Vyhodnotila jsem tržní prostředí MSK jako prostředí, které bylo a stále bude významně určováno historicky nejsilnějším těžkým a těžebním průmyslem.

Specifikovala a zdůvodnila jsem své doporučení, že další ekonomický rozvoj je nutné zaměřit na zvyšování významu jiných historicky opomíjených oborů. Jedná se o rozvoj služeb, lehkého strojírenského, elektrotechnického průmyslu, rozvoje dopravy, zpracování odpadů jako suroviny pro další průmyslové využití. Rozsah státních aktivit formou např. investičních pobídek, budováním průmyslových zón bude hrát významnou roli.

Přínos práce vidím v teoretickém i praktickém zdůvodnění nutnosti hledat další potenciál růstu ekonomiky Moravskoslezského kraje v postupné změně struktury průmyslu ve prospěch zejména těch oborů, které minimalizují ekologickou zátěž.

Seznam použité literatury

Knihy:

- [1] BLAŽEK, J.; UHLÍŘ, D.; *Teorie regionálního rozvoje.*; 1.vyd.; Praha: Univerzita Karlova Praha, nakladatelství Karolinum, 2002, ISBN 8024603845
- [2] KOTLER, P.; KELLER, K.L.; *Marketing management.*; 1.vyd.; Praha: Grada Publishing a.s., 2007, ISBN 978-80-247-1359-5
- [3] KOZEL, R.; *Moderní marketingový výzkum.*; 1.vyd.; Praha: Grada Publishing a.s., 2006, ISBN 80-247-09-66-X
- [4] SKOKAN, K.; *Evropská regionální politika.*; 1.vyd.; Ostrava: Reproni , 2003, ISBN 80-248-0364-X
- [5] VEBER, J.; SRPOVÁ, J. a kolektiv.; *Podnikání malé a střední firmy.*; 2.vyd.; Praha: Grada Publishing a.s., 2008; ISBN 978-80-247-2409-6

Jiné zdroje:

- [6] BARDOŇOVÁ, Z. a kolektiv.; *Regionální inovační strategie Moravskoslezského kraje.* Ostrava: Odbor regionálního rozvoje Krajského úřadu Moravskoslezského kraje. Srpen 2003
- [7] IVAN, I.; TVRDÝ, L.; *Změny v prostorovém pohybu obyvatelstva Moravskoslezského kraje* , zpracováno v rámci projektu „Změny na trhu práce a perspektivy v České republice“, který je finančně podporován Grantovou Agenturou ČR (vedený pod registračním číslem 403/05/2496).
- [8] Kolektiv; *Program rozvoje územního obvodu Moravskoslezského kraje 2001-2004.* Ostrava: Odbor regionálního rozvoje Krajského úřadu Moravskoslezského kraje.
- [9] Kolektiv; *Výsledky analýzy dopadů investičních pobídek v Moravskoslezském kraji,* Deloitte, 22.listopad 2006
- [10] KOLEKTIV; *Průzkum: malé a střední firmy hlásí zlepšení ekonomické situace,* Praha: Hospodářská komora České republiky; 16. března 2011
- [11] KUŽEL,J.; SUKDOLOVÁ, K.; ŠESTÁKOVÁ,J.; *Zpráva o způsobech řešení nevhodné situace z hlediska životního prostředí v MSK.* Ostrava: Konference o kvalitě ŽP v Ostravě 12.4.2010
- [12] MACH, J.; SKALICKÝ,R.; *Analýza státní politiky restrukturalizace hutního průmyslu v regionu severní Moravy po roce 1989.* Praha: Karlova univerzita, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií, katedra Veřejné a sociální politiky, Praha, červenec 2002

- [13] *Program rozvoje územního obvodu Moravskoslezského kraje pro období 2005-2008*, Agentura pro regionální rozvoj.
- [14] ŠEBÁKOVÁ, H. a kolektiv.; *KHS MSK v Ostravě- Zdravotní dopady a rizika znečištěného ovzduší*. Ostrava: Konference o kvalitě ŽP v Ostravě 12.4.2010.
- [15] VÍDENSKÁ, H. a kolektiv.; *Program rozvoje územního obvodu Moravskoslezského kraje pro období 2005-2008*. Ostrava: Krajský úřad únor 2006.

Internetové zdroje:

- [16] Firmy v kraji. Moravskoslezský kraj.[cit. 2011-02-25] Dostupný z WWW:
<http://msl.firmyvkraji.cz/>
- [17] Krajský úřad Moravskoslezského kraje, Veřejná správa, krajský živnostenský úřad, statistické údaje.[cit.2011-03-01] Dostupný z WWW:
http://verejna-sprava-kr-moravskoslezsky.cz/pod_stat_celkem.html
- [18] Ministerstvo průmyslu a obchodu. Úvodní strana. Zpráva o vývoji malého a středního podnikání a jeho podpoře v roce 2009. [cit.2011-04-04] Dostupný z WWW:
<http://www.mpo.cz/cz/podpora-podnikani/msp/>
- [19] Evropská databanka. v regionech. Moravskoslezský kraj. Seznam firem.[cit.2011-04-04] Dostupný z WWW:<http://www.edb.cz/>

Seznam zkratek

ADSL	asymmetric digital subscriber line
a.s.	akciová společnost
b.c.	běžné ceny
CHKO	Chráněná krajinná oblast
ČR	Česká republika
ČSR	Československá republika
ČSSR	Československá socialistická republika
ČSÚ	Český statistický úřad
EU	Evropská Unie
FMN	Fond národního majetku
IC	intercity- druh vlaku pro osobní dopravu
ICT	information communication technology
IT	informační technologie
MSK	Moravskoslezský kraj
MSP	malí, střední podnikatelé
OKD	Ostravsko-Karvinské doly
PM	označení pro polétavý prach
SLDB	sčítání lidí, domů a bytů
SW	software – programové vybavení
ZCHÚ	Zvlášť chráněné území
ŽDB	Železářny a drátovny Bohumín

Přílohy

Příloha č. 1

Obecní živnostenský úřad (obec s rozš. působností)	Podnikatelé				Živnostenské oprávnění				
	Počet podnikatelů	FO	PO	z toho cizinci	celkem ŽO	Koncese	Vázaná	Řemeslná	Volná
Bílovec	4370	4051	319	48	5805	160	428	1834	3383
Bohumín	4153	3812	341	108	5709	208	398	1630	3473
Bruntál	6718	6178	540	79	9200	366	686	2948	5200
Český Těšín	4351	3732	619	118	5760	209	412	1508	3631
Frenštát pod Radhoštěm	3540	3197	343	81	4845	198	341	1528	2778
Frýdek-Místek	19779	17545	2234	324	27145	993	2194	7753	16205
Frýdlant nad Ostravicí	4476	4049	427	83	6325	232	566	1870	3657
Havířov – město	13871	12804	1067	148	18425	532	1293	5021	11579
Hlučín	6918	6418	500	47	9607	400	682	3425	5100
Jablunkov	2981	2687	294	82	4045	115	240	1406	2284
Karviná	8554	7815	739	162	11438	436	807	3242	6953
Kopřivnice	6902	6315	587	248	9234	312	647	2702	5573
Kravaře	3738	3539	199	37	5200	130	309	2365	2396
Krnov	6856	6228	628	94	9440	325	658	2949	5508
Nový Jičín	8581	7872	709	190	11835	437	860	3919	6619
Odry	2855	2605	250	44	3959	181	252	1341	2185
Opava	19697	17826	1871	387	26756	947	2229	8111	15469
Orlová	5570	5122	448	99	7566	270	529	2175	4592
Ostrava	65610	54740	10870	3185	89736	3298	8239	21742	56457
Rýmařov	2821	2589	232	24	3954	128	236	1431	2159
Třinec	8452	7389	1063	255	11788	395	912	3396	7085
Vítkov	2162	2005	157	29	2966	157	163	955	1691
Součet	212955	188518	24437	5872	290738	10429	23081	83251	173977

Příloha č. 2

Dotazník k bakalářské práci

Analýza podnikatelských subjektů v Moravskoslezském kraji

Vážený respondente,

jsem studentkou třetího ročníku kombinovaného studia na FMMI fakultě VŠB – TU Ostrava, obor Ekonomie a řízení hutnictví, a chtěla bych Vás požádat o vyplnění dotazníku, který mi bude sloužit ke zpracování bakalářské práce. Dotazník je zcela anonymní a veškeré získané údaje budou použity pouze za účelem vypracování mé práce. Na základě Vašich odpovědí bude zformulována analýza podnikatelských subjektů v Moravskoslezském kraji.

Dotazník je nezávazný a nemusíte vyplňovat všechna pole.

Označte prosím, křížkem vždy jen jednu odpověď.

Předem Vám děkuji za ochotu a čas strávený při vyplňování dotazníku.

Jaroslava Novotná

Základní informační údaje o podnikatelském subjektu

Název subjektu: Rok založení:

Adresa:

1. Obor činnosti:

☐ Hutnictví	☐ Strojírenství
☐ Stavebnictví	☐ Finanční zprostředkování
☐ Zemědělství	☐ Zpracovatelský průmysl
☐ Obchod	☐ Doprava
☐ Veřejné, sociální služby	☐ Jiné, vypište

2. Vlastnická struktura:

☐ Vlastníkem je stát	☐ Právnícká osoba
☐ Město	☐ Zahraniční osoba
☐ Fyzická osoba	☐ Jiné, vypište

3. Velikost firmy:

☐ Malá firma do 10 zaměstnanců	☐ Střední firma do 50 zaměstnanců
☐ Velká firma nad 50 zaměstnanců	

4. Sídlo firmy:

☐ okres Ostrava-město	☐ okres Karviná
☐ okres Frýdek-Místek	☐ okres Bruntál
☐ okres Nový Jičín	☐ okres Opava

A Personální údaje o podnikatelském subjektu (např. k 1.1.2011)

A1 Vývoj zaměstnanosti

Tab.A1 Předpokládaný vývoj zaměstnanosti v nejbližších dvou letech.

- vyplňujte zatržnutím pole (nemusí se jednat o přesné údaje, důležitý je trend)

Zaměstnanost snížení/zvýšení	<i>Ještě méně</i> [%]	<i>-10 až -5</i> [%]	<i>-5 až 0</i> [%]	0 [%]	0 až 5 [%]	5 až 10 [%]	Ještě více [%]
Zaměstnanci							

A2 Vývoj zaměstnanosti u THP a dělníků

Tab.A2 Předpokládaný vývoj zaměstnanosti THP a dělníků v nejbližších dvou letech.

- vyplňujte zatržnutím pole (nemusí se jednat o přesné údaje, důležitý je trend)

Zaměstnanost snížení/zvýšení	<i>Ještě méně</i> [%]	<i>-10 až -5</i> [%]	<i>-5 až 0</i> [%]	0 [%]	0 až 5 [%]	5 až 10 [%]	Ještě více [%]
Zaměstnanci THP							
Zaměstnanci dělníci							

A3 Vývoj kvalifikace pracovníků

Tab.A3 Předpokládaný vývoj kvalifikace pracovníků v nejbližších dvou letech
(financuje zaměstnavatel).

- vyplňujte zatržnutím pole (nemusí se jednat o přesné údaje, důležitý je trend)

KVALIFIKACE – zvýšení u počtu pracovníků	0 [%]	0 až 5 [%]	5 až 10 [%]	Ještě více [%]
Vývoj kvalifikace zaměstnanců				

B Marketingové údaje o podnikatelském subjektu

B1 Marketingové údaje – růst výroby

Tab.B1 Předpokládaný vývoj výroby v nejbližších dvou letech.

- vyplňujte zatržnutím pole (nemusí se jednat o přesné údaje, důležitý je trend)

Výroba snížení/zvýšení	<i>Ještě méně</i> [%]	<i>-10 až -5</i> [%]	<i>-5 až 0</i> [%]	0 [%]	0 až 5 [%]	5 až 10 [%]	Ještě více [%]
Vývoj výroby							

B2 Marketingové údaje – inovace výrobků

Tab.B2 Předpokládaný vývoj inovace produktů v nejbližších dvou letech.

- vyplňujte zatrhnutím pole (nemusí se jednat o přesné údaje, důležitý je trend)

inovace produktů <i>snížení/zvýšení</i>	<u>0</u> [%]	0 až 5 [%]	5 až 10 [%]	Ještě více [%]
Počet inovace produktů				

B3 Marketingové údaje – počet zákazníků

Tab.B3 Předpokládaný vývoj počtu zákazníků v nejbližších dvou letech.

- vyplňujte zatrhnutím pole (nemusí se jednat o přesné údaje, důležitý je trend)

Zákazníci <i>snížení/zvýšení</i>	<i>Ještě méně</i> [%]	<i>-10 až -5</i> [%]	<i>-5 až 0</i> [%]	0 [%]	0 až 5 [%]	5 až 10 [%]	Ještě více [%]
Počet zákazníků							

B4 Marketingové údaje – růst cen vstupů a cen Vašich produktů

Tab.B4 Předpokládaný vývoj cen vstupů (surovin, nakupovaných služeb atd.) a Vašich produktů v nejbližších dvou letech.

- vyplňujte zatrhnutím pole (nemusí se jednat o přesné údaje, důležitý je trend)

Růst cen vstupů a produktů snížení/zvýšení	Ceny vstupů porostou rychleji než ceny produktů	Růst cen vstupů a produktů bude vyrovnaný	Ceny vstupů porostou pomaleji než ceny produktů
Vývoj cen			

B5 Marketingové údaje – expanze na další trhy

Tab.B5 Budete expandovat na další trhy se svými produkty v nejbližších dvou letech anebo naopak snižovat působnost na stávajících trzích?

- vyplňujte zatrhnutím pole (nemusí se jednat o přesné údaje, důležitý je trend)

Expanze na další trhy Ano / Ne	Budeme snižovat působnost na stávajících trzích	Nebudeme expandovat na další trhy	Budeme expandovat na další trhy
Vývoj expanze			

B6 Marketingové údaje – expanze do jiných oborů

Tab.B6 Budete expandovat do jiných oborů?

- vyplňujte zatrhnutím pole (nemusí se jednat o přesné údaje, důležitý je trend)

Expanze do jiných oborů Ano / Ne	Budeme snižovat počet dnes obsazených oborů	Nebudeme expandovat do jiných oborů	Budeme expandovat do jiných oborů
Vývoj expanze			

C Investice

C1 Investice do ekologických projektů

Tab. C1 Investice do ekologických projektů.

- vyplňujte zatrhnutím pole (nemusí se jednat o přesné údaje, důležitý je trend)

Investice do ekologických projektů Ano / Ne	Nebudeme investovat	Budeme investovat
Vývoj investic		

C2 Investice do projektů pro zvýšení výroby

Tab. C2 Budete investovat do projektů pro zvýšení výroby?

- vyplňujte zatrhnutím pole (nemusí se jednat o přesné údaje, důležitý je trend)

Investice do projektů pro zvýšení výroby	Nebudeme investovat	Budeme investovat
Vývoj investic		

Tab.C3 Budete investovat do projektů pro inovace výrobků, zlepšení kvality výrobku?

- vyplňujte zatrhnutím pole (nemusí se jednat o přesné údaje, důležitý je trend)

Investice do projektů pro inovace a nebo zlepšení kvality výrobku?	Nebudeme investovat	Budeme investovat
Vývoj investic		

Srdečně děkuji za spolupráci.